

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Quæstio VI. De vitijs charitati oppositis vt odio, schismate, bello, scandalo,
&c.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

rum, quos citauimus, & colligitur, ex dictis in 1. & 3. assertionione. Denunciatur enim crimen Prælato etiam vt iudici, saltem secundario, vt dictum.

Dixi tamen, *seruato iuris ordine*; quia in particulari videndum est, an adsint circumstantiæ requisitæ, vt siue per viam inquisitionis, siue accusationis, contra reum iure possit procedi, iuxta ea, quæ in materia de Iustitia dicuntur. Neq; enim iure communi videtur Prælatus, præcise vt Pater, adeoq; sine iuris ordine, occultum crimen ita sibi denunciatum, quamuis confessum, publicè suo arbitratu posse punire, nisi delinquens talem pœnam spontè velit acceptare, iuxta cap. *Inquisitiones*, de accusationibus; vbi dicitur, *nullum esse pro crimine, super quo aliqua nõ laborat infamia, seu clamor in sinuatio nõ præferit, propter dicta huiusmodi (paucorum denuntiantium) publice puniendum.*

Et si possit prælatus, cum opus videbitur, cogere confcios, ad crimen iuridicè etiam denunciandum, vel accusandum, seu contestandum, vt rectè docet Bannes loc. cit. excommuni, quod quidem etiam locum habet, quando delictum Prælato solum vt

Patri denunciatum fuit, nec iam ex correptione fraternali seu Paterna fructus debitus speratur. Alias si priuata alicuius vel aliorum familiarium monitio, testiumue inductio profutura videretur, non existimarem eam hoc casu prætermittendam.

ASSERTIO IX. Quin etiam non obstante denunciatione fraternali, & ordine correptionis, quotiescunque contra peccatum correptum, si non interuenisset correptio fraternali, licite potuisset, aut etiam debuisset iuridicè procedi (seu via inquisitionis, seu accusationis) toties etiam poterit ita procedi, post correptionem fraternali; siue delinquens alioqui sit iam emendatus; & siue spes sit emendationis, siue non sit. Ita contra varios aliter sentientes rectè docent Bannes & Valentia locis citatis. Ratio est. Quia via correptionis fraternali nil præiudicat correptioni iuridicæ, & habet vtraque suum proprium ac speciale finem sibi propositum: illa vt emendetur delinquens, hæc, vt iustitiæ administratione, consultum sit bono publico; de qua plura inferius, de iustitia.

Q V Æ S T I O VI.

De vitijs Charitati oppositis, vt Odio, Schismate, Bello, Scandalo &c.

S. Thomas 2. 2. q. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. & 43.

Absoluetur hæc quæstio nouem dubitationibus. I. *Quæ & quàm varia sint vitia Charitati opposita: ac speciatim, an & quale peccatum sit odium, acedia, inuidia, discordia & contentio.* II. *Quid, & quantum peccatum sit schisma; & quæ sint pœnæ schismaticorum, & quid si Pontifex fieret schismaticus, aut hereticus; denique quid faciendum tempore schismatis.* III. *De Bello, ac primò quanam conditiones vniuersim ad iustum bellum requirantur.* IV. *Quomodo dubia belli causa examinanda sit, & diiudicanda.* V. *Quanam circa belli prosecutionem obseruanda sint; speciatim an & quomodo in bello liceat occidere, in seruitutem redigere, vel spoliare etiam innocentes, itemque spolia & bona ab hostibus iusto bello capta, vel etiam pretio aut dono accepta ad quos spectent.* VI. *De Circumstantijs belli, personam & tempus concernentibus: an Clericis, atque etiam diebus festis liceat bellare.* VII. *De rixâ, duello, & seditione.* VIII. *De scandalo, quid, quotuplex, & quale peccatum sit scandalum, & an semper sit peccatum, consilio, præcepto, ope, vel ad malum cooperari, vel à bono impedire.* IX. *An & quâ ratione bona seu spiritualia, seu temporalia dimittenda sint propter scandalum.*

D V B I V M I.

Quæ, & quàm varia sint vitia Charitati opposita; ac speciatim an, & quale peccatum sit odium, acedia, inuidia, discordia, & contentio.

S. Thomas 2. 2. q. 34. 35. 36. 37. & 38.

EGimus hæcenus de charitate, eiusque obiecto, & actibus, præceptisque affirmatiuis, nunc de vitijs ei oppositis, adeoque præceptis negatiuis agendum est. Opponuntur autem charitati, secundum varios eius actus, varia vitia. Primo enim ratione primarij actus, qui est amor, oppo-

nitur illi odium. Secundo ratione gaudij, opponitur ei acedia & inuidia. Tertio ratione pacis, sex alia vitia, nimirum discordia, contentio, schisma, bellum, rixa, & seditio. Quarto, ratione beneficentiæ, quæ extertum charitatis actum diximus, opponitur ei scandalum, de quibus ordine cum S. Thomâ agemus.

Et.

Et quod ad odium spectat, id duplex est, vnum vocatur *abominationis*, quo nempe alterum tanquā indignū nostra amicitia seu benevolentia abominamur: id quod præcepto charitatis amori aduersatur. Alterum vocatur odium *inimicitie* seu malevolentia, quo alicui volumus malum, quia malum, nimirum eo præcise, vt ipsi male sit; oriturque facile ex odio abominationis, vt proinde communiter vtrumque soleat esse coniunctum.

2 Odium vero tam erga Deum, quam proximum (quæ inter se specie distinguuntur) est ex suo genere mortale; illudque omnium grauissimum. Potest tamen vtroque excusare à mortali, tum inaduerentia seu imperfectio actus, tum etiam, quoad proximi odium, paruitas materia, præsertim si loquamur de odio inimicitie: odisse verò peccatores præcise, qua tales sunt, malum non est, ex psalmo 138. v. 21. *Nonne qui oderunt te Domine, oderam, & super inimicos tuos tabescebam. & ib. v. 22. Perfecto odio oderam illos: & inimici facti sunt mihi.* Id enim aliud non est, quam peccata illorum auersari, adeoque nolle connexum hoc, hominem in peccato esse; quod ipsum est vere amare, ex S. Thoma q. 25. a. 6. & hic q. 34. a. 3.

3 Sicut etiam alteri malum velle, non eo præcise, vt illi male sit, sed sub ratione alicuius boni, non semper est illicitum, nempe quando malum illud volumus solum alteri, secundum ordinem diuinæ dispositionis, idque propter aliquod maius bonum quod merito pluris æstimamus quam malum proximi: Secus, si secundum leges charitatis minus æstimare debeamus boni illius carentiam, quam malum proximi.

Vnde velle temporalem interitum inimicis Ecclesie, alioqui non conuertendis, non est illicitum, nec mortem corporis (iuxta diuinam dispositionem) ei, cuius vitam tibi nosti exitialem; nec desperato alioqui peccatori morbum corporis, vt inde corrigatur; semper interim retento, affectu amicitie seu benevolentie debito, vt malum illud non optemus nisi in quantum est necessarium ad eiusmodi bonum, semperque potius optantes, vt sine omni proximi malo bonum illud obtineatur.

4 Eodem modo sub ratione boni iustitie velle possumus reis debitam pœnam, seruato debito ordine Iuris, ac cum debitis circumstantijs: Sicut etiam, damnatis omnibus, imò etiam peccatoribus in terra existentibus, in genere, saltem sub conditione, si non conuertantur, æternam damnationem sub ratione boni iustitie diuinæ, iuxta illud Psal. 9. v. 18. *Conuertantur peccatores in infernum &c.* In particulari autem & absolute alicui viuenti id malum velle, nunquam licet, sicut nec mortem vlli, ob spem seu cupiditatem hereditatis, vt recte Nauarrus cap. 15. n. 10. & cap. 23. n. 24. ex communi. Plura videri possunt apud S. Thomam hic q. 34. & Valentiam q. 11. punct. 2. præter ea, quæ diximus tom. 2. disp. 2. q. 6. dub. 6. & q. 4. dub. 3.

5 Acedia, de qua S. Thomas q. 35. accipitur dupliciter. Primo generatim pro tristitia de quocunque spirituali bono, siue opere cuiuscunque virtutis, adeoque pro quâdam animi remissione in quibuscunque virtutum actibus; quæ non est peccatum speciale, sed ei virtuti oppositum, cuius actionem

exercendam animus horret ac refugit, nec distinctum ab eo peccato operis, quod ex ea consequitur ex communi S. Thomæ q. 35. a. 1. 2. & 4. ad 3. Secundo accipitur pro speciali vitio, gaudio charitatis opposito, quo quis tristatur de bono diuino à nobis exercendo, aut obtinendo, quatenus ob adiunctam difficultatem apprehenditur vt malum proprium, iuxta S. Thomam a. 2. & 3. ad 2. *Exemplum est, inquit Caietanus a. 2. Si quis in tantum elongatus sit ab amore celestis Patris, & Patria, vt cum audit & cogitat, statutum sibi esse, vt sit cum sanctorum & domesticis Dei, de hoc tristetur.*

Est autem peccatum mortale ex suo genere; nisi videlicet excuset vel paruitas materia, cum bonum illud non est debitum sub mortali; aut imperfectio actus; seu ob ineliberationem; seu quia non peruenit ad tantam malitiam, vt quis absolute & simpliciter refugiat spirituales communionem cum Deo, sed secundum quid tantum, vt difficilis, aut actu voluntatis hypothetico, nollem, si non deberem (manente interim voluntate simpliciter parata, ad seruandas, absque periculo mortalis peccati, diuinæ amicitie leges, vt indicauit S. Thomæ a. 3. & clarius Syluester V. Acedia n. 2. Qua ratione etiam à mortali excusari potest (secluso speciali lapsus seu tepiditatis periculo, scandalo, &c.) qui tristatur de statu perfectionis assumpto, paratus interim implere, quod vult.

Inuidia, de qua S. Thomas q. 36. nihil aliud est, iuxta eundem a. 2. quam *tristitia de bonis alicuius, in quantum alter excedit tristitiam in bonis*: seu quod idem est, tristitia de bono alicuius, quatenus in alio, nobis aliquo modo simili, existens, hoc ipso propriam excellentiam videtur minuere, cum tamen interim reuera non minuat. Est ex suo genere peccatum mortale; nisi vt in simili dictum inaduerentia seu imperfectio actus, aut paruitas materia excuset, iuxta S. Thomam ibidem a. 3. vbi addit, *aliquos primos motus inuidie inueniri quandoq; etiam in viris perfectis, qui sunt peccata venialia.*

Oritur inuidia frequenter ex pusillanimitate, iuncta superbiam; nec est nisi ad æquales, aut fere æquales, eosque aliquo modo excellentes & prælatos; iuxta Aristotelem 2. Rhet. cap. 10. Estque vitium capitale, iuxta Gregorium. 31. Moral. c. 31. & S. Thomam a. 4. Cuius filia sunt, odium, suffragatio, detractio, exultatio in aduersis proximi, & in prosperis afflictio.

Quomodo autem nonnulli affectus, in quibus est zelus, siue æmulatio, item nemesis siue indignatio, tristitia item de alieno bono, quatenus reuera nobis noxium est, & habeant cum inuidia quandā affinitatem, & ab ea nihilominus distinguantur, explicat S. Thomas q. 36. a. 2. Summa est. Zelus siue æmulatio est tristitia de bono alterius, non ex eo, quod ipse habet bonum, sed ex eo, quod nobis bonum illud deest. Qui zelus circa bona temporalia potest esse cum peccato, vel sine peccato: circa bona vero honesta laudabilis est, iuxta illud 1. Cor. 14. v. 1. *Æmulamini spiritualia.*

Nemesis siue indignatio est tristitia de bono alterius, in quantum indigno accidit. Quæ circa bonum honestum locum non habet; sed solum circa bona temporalia, quæ dignis & indignis accidere

possunt.

possunt. Quæ tamen ipsa tristitia laudabilis non est, siquidem ea quæ sunt attendantur, prout subsunt diuinæ prouidentia dispositioni; & prohibetur psal. 36. v. 1. *Noli emulari in malignantibus: neq. zelaueris facientes iniquitatem.* Et psal. 72. v. 2. *Pene effusi sunt gressus mei, quia zelauit super iniquos, pacem peccatorum videns.* Indignari vero de peccato proximi indignis beneficia conferentis, per se non est illicitum.

Deniq; tristari de bono alicuius, in quantum nobis vel alijs noxiū est, per se non esse peccatum, tradit S. Gregorius 22. Moral. c. 11. vbi ait: *Euenter plerumq; solet, vt non amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rursum eius gloria sine inuidia culpa contristet, cum & ruente eo, quosdā bene erigi credimus, & proficiente illo, plerosq; iniuste opprimi formidamus.*

Discordia, de qua S. Thomas q. 37. aliquando generatim dissensionē voluntatū & actionum significat; quæ per se nec bona est, nec mala: Nam in malo dissentire bonum est; & concordia malorum pessima. Aliquando sumitur strictius pro dissensione circa bonum. Sed nec ista vniuersim mala est, vt si bonum illud debitum non sit, cuiusmodi est ingressus religionis, iuxta S. Thomam a. 1.

Tertio sumitur pro vitiosa dissensione voluntatis circa bonum debitum, quæ semper quidē mala est, iuxta Apostolum Gal. 5. dissensionē inter opera carnis numerantem; Sed per se vitium speciale non est, vt pote ei virtuti opposita, cuius bonum respuit: nisi cum quis ita à proximo discordat, vt simul eius quietem mentis, adeo que pacem voluntarie lædat; seu in ipso bono ad charitatē spectante dissentiat: quo modo in pposito consideratur iuxta S. Thomam loc. cit. tanquā vitii paci charitatis oppositū in corde.

Eius grauitas considerari debet, tum ex ipsa per se læsione pacis, an grauis sit: tum ex materia subiecta, in qua dissentitur, an sub mortali debita &c. tum ex animi deliberatione, cum indeliberatio & paruitas materiæ etiam hac in re læpè à mortali excusent, iuxta S. Thom. cit. a. 1.

Contentio, de qua S. Thomas q. 38. hic accipitur pro vitio speciali, opposito paci charitatis in ore, quod itidem Gal. 5. inter opera carnis numeratur, & iuxta S. Thomam a. 1. describi potest; Vitiosa pugna verborū cum proximo, pacē charitatis lædens.

Vitiosa autem est, vel quia veritatem impugnat; vel quia inordinato modo, aut etiā temerē, seu solo contradicendi studio, cum læsione pacis, aut charitatis, dictum alterius impugnat, ex quorum vtroq; simul, sicut & ex animi deliberatione prauitas ipsi æstimari debet, quāquā ratione modi per se raro fit peccatum mortale, nisi ob scandalū consequens, seu adiectas contumelias iuxta S. Thomam a. 1. Oritur cum quandoq; ex ignorantia; tum plerumq; ex inani gloria, vel etiā superba sui ipsius æstimatione, qua quis proprio sensui nimium tribuit, & addictus est, vt ex S. Gregorio 31. Moral. c. 31. notauit S. Thomas cit. q. 38. a. 2.

Plura hac de re egimus supra disp. 1. q. 9. dub. 5. vbi de disputationibus cum hæreticis actum. Quomodo autē diuersitas opinionum in scientijs alijsq; disciplinis, itemque dissensiones alię in rebus agendis ad salutem non necessarijs, charitati non aduersentur, dictum est supra quæstione 4. dub. 1.

DVBIUM II.

Quid, & quantum peccatum sit schisma, & quæ sint pœna schismaticorum; & quid si Pontifex fieret Schismaticus aut hæreticus; denique quid faciendū tempore schismatis.

S. Thomas 2. 2. q. 39. ad. 4.

Quantum ad primū, schisma est peccatum speciale, quo quis se ab Ecclesiæ vnitatē separat; eaque, quantum in se est, scindit & diuidit; siue quis directē se à solo capite Ecclesiæ, qui est Romanus Pontifex, siue à reliquo corpore, siue ab vtroq; separet iuxta S. Thomam q. 39. a. 1.

Contingit schisma varijs modis. Primo, aut solo proposito, aut ipso etiam opere externo, quo proprie consummatur, vt homicidium.

Secundō, aut per formale & expressā intentionē schismatis, aut per virtuale & indirectā intendēdo v. g. aliquam hæresin, vel superstitionem, vel dignitatis prærogatiuā: omnis enim hæreticus, formaliter etiam schismaticus est, iuxta S. Thomam a. 1. ad 2. Caietanum ibidem, Valentiam q. 5. pun. 1. licet non contra, vt dicitur.

Tertiō, vel in actu signato, adeoque cum hæresi, diserte videlicet negando vnitatē Ecclesiæ, vel auctoritatem supremam Pontificis in vniuersam Ecclesiam, quem communis doctrina reputat hæreticum, vt ait Caietanus v. schisma; male tamen addens, *causet si in dubium forte reuocetur, an sit hæreticus, propterea quia non videtur in sacris Concilijs damnata hæc hæresis;* quæ verba in recētoribus editionibus merito prætermissa sunt iuxta ea quæ docuimus supra disp. 1. q. 4. dub. 3. & 4. aut in actu solum exercito, adeoque sine hæresi, dum quis videlicet in ipsa praxi, sumum Pontificem pro suo aut Ecclesiæ capite non vult agnoscere, vel vniōnem seu communicationem debitam cum reliquo corpore recusat seruare.

Quo spectant etiam illi iuxta Caietanum; qui absque legitima auctoritate congregant Synodos, vel legitime dissolutas prosequuntur, & quotquot ita se gerunt, tanquam si Ecclesiæ membra non essent. Tales sunt etiam qui absque legitime cōtione Pontificiam sedem ac munus inuadunt; præsertim legitimo Pontifice etiamnum existente.

Vnde moraliter solum iniel igendum est, quod ait Hieronymus in cap. 3. epistolæ ad Titum: *Et si schisma in principio aliqua ex parte possit intelligi diuersum ab hæresi, tamen nullum schisma non sibi aliquam confingit hæresin, vt recte ab Ecclesia recessisse videatur.*

Quarto proinde contingere potest separatio, vel quoad mores tantum, vt si quis ceremonias contra comunem totius Ecclesiæ consuetudinem & consensum velit introducere, aut etiam quoad fidem.

Quinto

Quinto, fieri potest non solum per separationem ab vniuersali Ecclesia directe, sed etiã à particulari, quã vniuersali adheret, v. g. ab hac dicecesi, vel eius Episcopo. Cui consonat illud 1. Cor. 1. v. 10. *Et non sint in vobis schismata.* Quin etiã aliã particulare congregationẽ v. g. Religionẽ scindens, peccatũ speciale contra charitatem comittit, quod saltem ad schisma reuocatur; etiamsi hoc proprie non accidat, nisi per separationem ab vniuersali Ecclesia, iuxta S. Thomam hic a. 1.

16 Deniq; contrahi potest, non solum à membris cæteris Ecclesiæ, sed etiam ab ipso capite, nempe summo Pontifice, idque tam solitarium, quàm hæresi iunctum, saltẽ quantũ est precisẽ ex naturã schismatis, quicquid sit de externã protectione Dei, vt recte Turcremata l. 4. de Ecclesia. part. 1. c. 11. Caietanus hic a. 1. Valentia q. 15. pun. 1. idq; tum per separationem sui ab officio capitis; quod fieret, si Papa retento suã potestatis titulo, nollet subesse officio, aut legibus officij sui, volens se non vt caput spirituale Ecclesiæ, sed solum vt Dominum quendam temporalem gerere, vt inquit Caietanus: tum per separationem à corpore, quod fieret v. g. si in ritibus nollet se conformare vniuersali Ecclesiæ, sed vellet celebrare sine vestibus sacris, vt inquit Turcremata; vel si excommunicare præsumeret vniuersam Ecclesiam, vt dicit Caietanus.

17 Quantum ad secundum. Est hoc quidem peccatum ex suo genere leuius infidelitate; attamen per accidens ratione scandali, damni. &c. sepe solet esse grauius, iuxta S. Thomam. cit. q. 39. a. 2. Quocirca nec à mortali potest excusari, nisi ob ignorantiam & indeliberationem, iuxta Valentiam quæst. 15. punct. 2.

18 Quantum ad tertium. Tres pœnas schismatis hic refert S. Thomas. a. 3. & 4. Prima est priuatio omnis iurisdictionis spiritualis, quã videlicet ex simplici hominis iniunctione confertur, ex Can. *Novatianus*, causa 7. q. 1. Vnde, inquit S. Thomas, *non possunt, nec absolueri, nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid huiusmodi, quod se fecerint, nihil est factum.*

Sed hoc limitandum est, nisi quis bonã fide confessus, à dubio, vel occulto, & in publico munere tolerato hæretico, vel schismatico absoluat, iuxta Syluestrum V. *Confessio* 1. n. 19. & 20. Azorium lib. 8. cap. 13. q. 7. ex capite *Nonne* 8. q. 4.

Quod si schismatici & hæretici, vt quidam probabiliter sentiunt, non nisi ratione excommunicationis iurisdictionem perdant, addi potest etiã alia limitatio, post decretũ Martini V. *ad euitanda*: nimirum si nominatim sint excommunicati, aut notorij percussores Clericorum; cæteri enim excommunicati, in actibus iurisdictionis, cedentibus in fauorem subdito um, potestatem iurisdictionis retinent, saltem vt eã valide vtantur, etsi non licite, vt alibi dicitur. Atque ita in præsentem etiam materiã sentiunt quidã apud Azorium loc. cit. licet ipse putet, hæreticos vniuersim, si nominatim excommunicati non sint, vitandos quidem non esse, sed tamen nihilominus iurisdictionem perdere.

19 Cæterum potestatem ordinis schismatici retinent quidẽ ob characterẽ; sed licitẽ non exercent. Vnde fit, vt etiã validẽ consecrent & ordinent, etsi non licitẽ. Eademq; est ratio hæreticorũ, iuxta S. Tho-

mam a. 3. & supplemento q. 38. a. 2. & dicta superius disp. 1. q. 8. dub. 6.

Secunda pœna ex Can. *Nulli*, distinctione 19 & Bullã cenarũ Domini, est excommunicatio quã ipso facto incurrit illi, qui schisma opere externo consummãrunt, cum fautoribus &c. non autem pure mentales, aut qui id opere externo non consummãrunt, vt etiam supra loc. cit. suo modo de hæresi dictum. Peculiariter etiam excommunicatur schismaticus, qui sine legitima electione Papam se venditat cum omnibus ei adherentibus; exceptis tamẽ, quos probabilis error, vel ignorantia excusat, vt recte post Panormitanum Valentia q. 15. pun. 3. An vero, & quomodo etiã excommunicati priuationẽ dominij, ac beneficij incurrant, dictum est supra de hæresi loc. cit. Et plura de hac omni re suo loco tom. 4. de Censuris.

Tertia pœna est corporis, qua per potestatem temporale licite coercetur, si alioqui corrigi nolint.

Quæres primo. Quid si ipse Pontifex etiam fiat schismaticus, aut hæreticus. Respondeo primo, Pontificem occulte hæreticum aut schismaticum suam iurisdictionẽ non perdere; nec adeo excommunicatum esse; quicquid Turcremata lib. 4. p. 2. c. 20. & Castrolib. 2. de hæreticorum punitione dixerint, contra comunem Sotium 4. dist. 22. q. 2. a. 2. Cani lib. 4. c. 1. Caietani, tract. de auctoritate, Papæ & conciliorum, & alios inferius citandos Ratio est. Quia alias male consultum foret Ecclesiæ.

Respondeo secundo, Pontificem notorie hæreticum, non quidem per Ecclesiæ depositionem, vt dixit Caietanus loc. cit. sed ipso iure diuino excidere sua potestate; siue per facti euentiam notum sit crimen, siue per aliquam declarationem & sententiam Ecclesiæ, vt post Waldensem, Driedonem, Canum, & alios plerosq; recentiores, contra quosdam aliter sentientes docent Bellarminus lib. 2. de Romano Pontifice c. 20. & Valentia de fide q. 1. pun. 7. §. 40. & hic q. 15. pun. 3. & dictum superius disp. 1. q. 4. dub. 4. Ratio parebit inferius.

Respondeo tertio, Idem probabile esse de Pontifice notorie schismatico. Ita cum Turcremata, docet Valentia hic q. 15. cit. pun. 3. & comunum est S. Cypriano lib. 1. Epistola 6. vbi ait: *Dicimus, omnes omnino hæreticos atque schismaticos nihil habere potestatis, aut iuris.*

Ratio est. Tum quia conueniens non est, eum, qui iam externis quoque actibus se palam in lupum & vastatorem Ecclesiæ transformauit, summi Pastoris officio præfectum à Deo relinqui. Tum quia sicut Deus ipse Pontificis personam, quando ab Ecclesiã huic Muneri idonea æstimatur, & per electionem quasi Deo offertur, reipsa acceptat, ac eidem potestatem Pontificiam tribuit; ita etiam patimodo censendum est, quando is eiusdem Ecclesiæ iudicio, in statu rectæ gubernationi è diametro opposito, sua culpa se statuit, rursus diuinitus ea potestate priuari: cum is alioqui, velut omni potestate humana superior, ab Ecclesia priuari sua potestate non possit; etiamsi interim alij hæretici & schismatici, quantumuis notorij, ex ipsius diuini iuris dispositione, ipso iure Ecclesiasticam iurisdictionẽ non amittant, vt recte & conuenienter S. Thomæ docet Caietanus loc. cit. cap. 2. 2. & vt apparet Ban-

nes hic, licet contrarium existimet Valentia post Turcrematam, & Castro loc. cit. & Syluestrum. verbo *Schisma* n. 3.

24 Respondeo quarto, Papam sic à Deo sua potestate exutum etiam puniri & iudicari posse ab Ecclesia; imò ipso facto incurrere excommunicationem, in hæreticos & schismaticos latam. Ita citati. Ratio patet. Quia iam eiusdem conditionis est cū cæteris.

25 Quæres secundò. Quid faciendū tempore schismatis, quando plures sunt dubij Pontifices. Respondetur, primū ipsam facti causam diligenter exquirēdā ab hominibus doctis & pijs, qui partiales nō sint, reiq; gestæ notitiā habeant. Deinde verò si res, omnibus spectatis, adhuc dubia maneat, tenendū esse, quod certū est, prætermisissis dubijs; nempe ad hæredū Ecclesiæ, eiusq; inuisibili capiti Christo, & dubios Pontifices habendos vt dubios, non magis vni ad hærendo, quā alteri; cum id sine temeritate non fieret; donec res per Ecclesiæ pastores in Concilio generali, aut extra definiatur, vt factum in Concilio Constantiensi. Ita rectè docet Caietanus tract. de autorit. Papæ loc. cit. Plura idem ibidem & Turcremata de Ecclesia lib. 4. part. 1. cap. 9. & 10.

DVBIVM III.

De bello; ac primò quid sit & quamnam conditiones vniuersim ad iustum bellū requirantur; quaq; ratione charitati opponatur.

S. Thomas 2. 2. q. 40. a. 1.

26 **B**ellum seu à beluis dictum, seu quasi non bellū per antiphrasin, est pugna inter diuersas communitates siue populos.

De quo supponimus primò, bellū aliud esse offensiuū seu aggressiuū, quod ad vindicandā vel cōpensandā iniuriā infertur; aliud defensiuū, quod solius defensionis causa, cū moderamine debito suscipitur.

Supponimus secundò, neutrum ex se illicitū esse, etiam Christianis, vt contra Manichæos apud Aug. lib. 2. 2. contra Faustū c. 74. Erasmi annot. ad cap. 3. & 2. Luc. item Anabaptistas, patet ex Luc. 3. v. 14. *Neminem conuertiatis, neq; calumniā faciatis: & contenti estote stipendijs vestris.* De qua re plura Bellar. lib. 3. de membris Ecclesiæ cap. 14. Valentia q. 16. punct. 1.

Supponimus tertio, bellum considerari posse, vel quoad substantiam, eiusq; inchoationē, vel quoad modū & circūstantias, adeoq; eius administrationē. De primo agetur prius, deinde de altero. His positis de proposito dubio sequētes assertiones statuimus.

27 **ASSERTIO I.** Ad bellum iustū tres conditiones requiruntur, nimirū legitima autoritas seu potestas, causā iusta, & recta intentio, vt scilicet amore iustitiæ, seu iustæ indemnitis suscipiatur; non ex odio, vel priuata vindictæ cupiditate. Ita ex August. lib. 2. 2. contra Faustum cap. 75. S. Thomas q. 40. a. 1. & cōmunis. Ratio est; quia tres hæ conditiones necessariæ sunt in omni genere actionis, qua vis aut nocuentū alijs infertur. Et ad vltimā conditionē speciatim spectat illud August. l. 2. 2. con. Faustū c. 74. *Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus & implacabilis animus, feritas de bellandi, libido dominandi & si qua sūt similia, hæc sunt, quæ in bellis iure culpantur.*

28 **ASSERTIO II.** Deficiente vna ex prioribus duabus

conditionibus, bellū non solū aduersatur charitati, sed etiā iustitiæ; adeoq; annexū habet onus restitutiōis: Secus ex defectu solius tertiæ conditionis. Ita ex cōm. docent Caiet. & Bannes hic a. 1. Val q. 16. p. 2. Mol. to. 1. de Iustitia dis. 1. 2. 3. Ratio sumitur ex simili de iudicio & officio Iudicis inferius dis. 4. explicādo. Et per se constat eū qui absq; causā & facultate seu potestate legitima alterum lædit, violare iustitiam, & teneri ad restitutionem: secus si in læsione solo affectu odij peccetur.

29 **ASSERTIO III.** Ad bellū merè defensiuū, vnusquisq; populus, seu Princeps habet sufficientē autoritatē ac potestatē. Ita omnes. Ratio est. Quia cuiuslibet licet vim vi repellere, cū moderamine inculpatæ tutelæ. Vnde Bellarm. l. 2. de Concilijs c. 19. ad 2. ait, licere etiā resistere armis & vi ipsi Pontifici Ecclesiā destruere molienti. Subditi verò priuati principis vel cōmunitatis alicuius qui nullā propriā ditionē habent, non possunt sine consensu sui Domini bellū etiā defensiuū suscipere; tū quia ad congregandū militē requiritur specialis autoritas in conuocante: tum quia subditorū defensio contra vim militarē alieni Domini, spectat ad ipsum principē; sine cuius præiudicio bellū à subditis non suscipitur, vt bene etiā notauit S. Th. q. 40. a. 1. iuxta August. l. 2. 2. cont. Faustum c. 75. vbi ait: *Ordo naturæ mortalium paci accommodatus hoc postulat, vt suscipiendi belli autoritas atq; consilium penes principes sit.*

30 **ASSERTIO IV.** Ad bellū offensiuū per se requiritur auctoritas principis, seu Magistratus alicuius, qui in suo regimine superiorē non agnoscat. Ita cōmunis. Ratio est. Quia cæteri habent superiores, ad quos recurrendū est. Talis autē sunt Imperator, Reges, aliqui Principes Italiæ, quædā Respublicæ liberæ, vt Veneta, & in Brasilia subinde singulæ quædoq; familiæ, vel pagi, iuxta Mol. disp. 100 non autē Germaniæ seu Imperij Principes, q. Imperatori subsunt.

31 **ASSERTIO V.** In tribus tamē casibus, etiā inferior Princeps bellū offensiuū licitè gerit. Primus est expressus, aut rationabiliter presumptus consensus superioris Principis, ex Mol. disp. 121. Secundus, si quis fortè diuturna & legitima prescriptione hoc ius obtinuerit, vt de quibusdam referunt Victoria Relect. de iure belli. & Caiet. hic q. 40. a. 1. Mol. cit. dis. 100. Tertius, si necessitas se defendendi vrgeat; neq; tamē aut priuæ securitati, aut indemnitati satis consultū sit, nisi è vestigio vindictæ quoque exerceatur. Vt si eiusdē regni Principes inter se pugnent, & rex aut nolit, aut non possit illatas alteri ab altero iniurias vindicare; tunc enim iniustè inuasus non solum defendere, sed etiam in hostem animaduertere potest, vsq; ad plenā sui securitatē, & condignā satisfactionē; eo ferè modo & iure, quo priuatis quoq; licet, res iniustè ablatas in continenti etiam vi adhibita vindicare, vt rectè docent Victoria & Molina loc. cit. & ex parte Syluester verbo *bellum* 2. num. 3.

32 **ASSERTIO VI.** Causa iusti belli est sola iniuria, aut iure defensionis repellēda, aut iure cōmutatiuæ iustitiæ cōpensanda, aut iure vindicatiuæ iustitiæ vindicāda, idq; cū aliundē debita satisfactio nō p̄statur. Ita cum S. Th. q. 40. a. 1. omnes ex Aug. l. 2. 2. contra Faustū c. 74. & q. 10 in Iosue, vbi inter alia ait: *Iusta bella solent desiniri, quæ vlciscuntur iniurias, si gens vel ciuitas pleitēda est, quæ vel vindicare neglexerit, quod*

à suis improbe factū est, vel reddere, quod per iniuriā ablatū est &c. Etcap. Apud 23. q. 1. ex eodē Augustino dicitur: *Apud veros Dei cultores etiā illa bella peccata non sunt, quæ nō cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coercentur & boni subleuentur.* Ratio est: Quia sola iniuria accepta potestati facere potest, vim alioqui non subdito inferendi.

33 Duo tamē hic notanda. Primum, iniuriā eiusmodi ita grauē esse debere, vt non immeritō tanta belli incommoda ei postponantur; qualia sunt tot cædes, rapinæ, depopulationes, vastitates animarū pariter & corporū, omniumq; bonorū euersiones, quæ tā lætæ, q̄ ledenti parti ex equo terē solent cōtingere, vt prudenter notauit Victoria loc. cit. Alioqui si quæ iniuris amicis & subditis, absq; sufficiente causa & iure accidant damna, obnoxia restitutioni erunt, vt pluribus docet Molina disp. 102. iuxta communem titulū iniustæ damnificationis. de quo suo loco dif. 4.

34 Secundū, pro bello quidē defensiuo materialē etiā iniuriā, siue rationabiliter præsumptā sufficere; pro bello autē offensiuo, ad compensandā iniuriā illato, tunc tantū sufficere iniuriā materialē, quando hostis, recusata debita compensatione siue restitutione, re nostrā tanquā suā detinet, aut ex ea factus est ditior, cum is alioqui nec ratione rei acceptæ, nec ratione iniustæ acceptionis ad vllā compensationē teneatur. Pro bello autē vindicatio omnino requiritur formalis iniuria. cū vera scilicet culpa coniuncta; cū omnis vindicta & pœna, præsertim tam grauis & violenta, supponat culpam. Ita rectē & ex comuni docent Molina dif. 102. & Vasquez 1. 2. dif. 100. n. 7.

De particularibus autē belli iusti causis, multa diximus suprā dif. 1. q. 9. dub. 1. & 2. post Victoriā relectione de Indis, & Iosephū Acoftā de procuranda Indorū salute c. 13. qui docent; etiā iure bellū Indis inferri, si Christianis negent ad suas prouincias liberū accessū, & vsū portuū ac fluminū, facultatēq; illic negotiandi, sine cuiusquā iniuria: quod tamen non sine causa negat Molina dif. 105. modo alias fidei prædicationi non resistant: quando & Christiani principes non quibusuis exteris nationibus copiā liberi eiusmodi comēatus ac negotiationis faciunt; idq; ad vitandā Reipub. perturbationē & pericula.

35 ASSERTIO VII. Per se & directā intentione nūquā est licitum querere, aut dare occasiones iniusti belli; hoc enim esset intendere malū, vt cū Victoria de iure belli n. 60 docet Molina dif. 107. In casu tamen, si bellū cederet in maius bonū tū Ecclesiæ, tū hostiū, vt qui nimirū hac ratione ad fidē conuertēdi; aut ad meliorē politiæ rationē traducendi videātur, licitū erit, vtendo iure nostro, per accidens bello etiā iniusto occasionē præbere; etiā si intendatur simul temporale comodū: quamuis enim nefas sit intendere culpā alterius, licet tamen subinde illā permittere, eique occasionem per accidens præb. re, propter maius bonū peccantis, & commune, vt ex Nauarro & Soto rectē docet idem Molina loc. cit. & patebit inferius de scandalo dub. 8.

36 Ex quibus etiā colligitur, an & qua ratione bellū charitati aduerferetur. Primò enim si quis suscepto bello formaliter intendat lædere charitatē, seu pacē charitatis, talis belli susceptio utiq; formaliter charitati aduerfabitur, ita vt sit speciale peccatum contra charitatem; siue interim re ipsa etiam aduerferetur

Iustitiæ, sine non. Quia in omni materia formalis & directā intentio malitiæ alicui virtuti opposita, formale peccatum eidem virtuti oppositum constituit, vt etiam de inobedientia docuimus tom. 2. disp. 4. q. 2. dub. 3. n. 44.

Secundo si quis existente sufficiente autoritate & causa belli, solum peccet ex parte intentionis, interno affectu odij aut vindictæ, tale bellū etiam charitati propriè oppositum erit, vt superius assert. 2. dictum. Idem fieri potest, si quis, quamuis existente iusta causa, & potestate bellum gerendi, negligat ordinem charitatis, postponendo pacem publicam & bonum charitatis, propriæ eidemq; non admodum necessariæ honoris aut bonorū defensionis vindicationiue, nec admittat pacis consilia, quæ alioqui prudens charitas admittenda dicat.

At verò quando bellum siue ex defectu potestatis, siue ex defectu causæ planè iniustum est, nec formaliter intenditur læsio pacis & charitatis, tunc tale bellum non erit speciale peccatum contra charitatem, sed contra iusticiam: sicut furtum, latrocinium, homicidium, &c. quia tunc oppositio cum charitate solum se habet vt materialis & communis quædam conditio omnium eiusmodi peccatorum, quæ aduersus proximū actu externo constituitur.

Et quamuis S. Thomas initio quæstionis 34. commemorans vitia charitati opposita, speciatim non referat bellum; sed solum duo vitia paci charitatis opposita recenset, discordiam scilicet & schisma; qua de causa etiam bellum prout est peccatum charitati oppositum, spectare fortasse alicui videatur ad discordiam, sicut actus & peccatum externum; certum tamen est, moraliter loquendo esse peccatum specie distinctum à cæteris peccatis paci charitatis oppositis: quia modo admodum diuerso charitatis pacem violat, & discordia in sola voluntatis dissensione vtrunque etiam factis & signis externis manifesta, ideoque pacem lædente, (seclusa alia speciali prauitate, qualis in contentione, rixa, bello cernitur) posita est. Qua de causa etiam S. Thomas initio quæstionis 37. inter peccata, quæ opponuntur paci charitatis, numerat 1. discordiam, quæ est in corde. 2. contentionem, quæ est in ore. 3. ea quæ pertinent ad opus, scilicet schisma, rixam, bellum, & seditionem; ita vt proinde bellum ex mente S. Thomæ sit peccatum, & quid ni etiam vitium speciale charitati oppositum, modo superius explicato: id quod etiam alij autores communiter supponere videntur.

D V B I V M IV.

Quomodo dubia belli causa examinanda, & diiudicanda sit.

S. Thomas 2. 2. q. 40. a. 1.

A Getur primo de ipsis supremis Principibus, deinde etiam de cæteris. Et spectat hoc dubium itidem ad ipsam belli susceptionem.

37 ASSERTIO I. Dubiam belli causam tenetur imprimis ipse Princeps bellum gesturus diligenter examinare, adhibitis etiam in consilium viris prudentibus, & iuris intelligentibus. Ita ex communi

Victoria de iure belli n. 20. & 21. Valentia q. 16. p. 2. Molina dif. 109. Ratio est; quia alioqui iure omnium gravissima exponet se princeps manifesto peccandi, aliosq; iniurijs gravissimis afficiendi periculo.

ASSERTIO II. Licet hac in re ordinariè ipsimet supremi Principes, pro se quisq; iudex sit; potest tamè Pontifex in extraordinario casu, propter spirituale bonum Ecclesiæ, eam causam ad se trahere, & cum autoritate decidere, si nimirum alias Ecclesiæ graue detrimentum videatur ex bello captura: eiq; iudicio tenentur Principes stare, nisi cum manifestè constat sententiã iniustã esse. Ita habet communis apud citatos. Ratio est. Quia Papa habet etiã potestatem in temporalibus, saltè indirectè, ac in ordine ad bonum spirituale Ecclesiæ. Quia tamen ex eiusmodi vsu Pontificiæ potestatis non raro maiora mala oriri facillè possunt, hinc notat Molina disp. 103. id neq; solere facere Pontificem, sed paternè solum ad pacem hortari; nec expedire, vt communiter faciat.

38 ASSERTIO III. Si quando mortuo rege, eiusdem regni partes, vel subditi, p. regno contendunt, tunc ad illã ipsã regni communitatẽ spectabit, causã decidere, & inter competitores, eum, cuius ius est, p. babilis, regno præficere. Ita Mol. dif. 103. Ratio. Quia communitas omnibus suis partibus superior, ac singularum iudex est. Loquimur enim de perfecta communitate, quæ superiorem non habet.

39 ASSERTIO IV. At si defuncto Rege, inter principẽ quendam externũ à priore independentẽ, & ipsam regni communitatẽ, de iure regni oriatur contentio, in ea causã tam Princeps, quã communitas regni, pro se quisq; iudex erit. Ita Mol. dif. 103. miratus quosdam contrariũ sensisse; quasi princeps ille externus teneatur ipse postulati regni, seu communis iudicio stare: quod etiã sentit Vasq. 1. 2. q. 65. n. 19. non omninò fortè improbabiler in speculatione, sed parum ad praxin accommodatè. Ratio est; quia tali casu nec princeps communitati, nec communitas principi subiecta est: nec communitas hac in re habet maiore iudicandi autoritatẽ, quã defunctus Rex; cui si qua ab externo principe similis controuersia fuisset mota, soli non competisset iudicandi autoritas, vt assert. 2. dictũ est: ex legibus quandoq; specialibus ipsius Regni vacantis tales controuersie decidendæ sint.

40 ASSERTIO V. Si causã examinata, iustitia belli maneat dubia, tũ bellũ quidẽ vindicatiũ suscipi; in nullo modo potest. Ita rectè sentiunt Molina & Vasquez loc. cit. Ratio est. Quia contra neminẽ etiã priuata, ne dum publica & generalis belli vindicta rectè suscipitur, nisi prius moraliter de eius culpa constet; cum alioqui ex regula iuris II. in 6. cum partium iura sunt obscura, reo favendum sit potius, quam Actori.

41 ASSERTIO VI. In æquali dubio, de iure aut dominio alicuius rei, is qui in possessione legitima est, ea re siue ex toto, siue ex parte, violenter quidẽ expoliari non potest, attamè rationes oppositè partis audire, examinare, ijsq; satisfacere tenetur; cogendus etiã armis, si renuat. Ita Victoria n. 28. Sotus de Iustitia l. 4. q. 5. a. 4. Couar. in regulã Possessor part. 2. §. 7. n. 4. Bañ. hic q. 40. a. 1. dub. 5. Mol. dif. 103. Val. q. 16. p. 2. & Vasquez cit. n. 10. Ratio primæ partis est. Quia ex regula iuris 65. in 6. in pari delicto, vel causa, prior est conditio possidentis. Secunda pars probatur. Tum quia cum contra legitimũ possessore præten-

ditur ius ab actorẽ, tenetur iudex illud examinare: Princeps autẽ in nostro casu iudicis locũ subit. Tum quia alioqui bona fide possidere definit, si cum dubitet, aut dubitare merito debeat, negligat inquirere veritatẽ, vt rectè notarunt Victoria & Molina loc. cit.

42 ASSERTIO VII. Quin etiã satis probabile videret, possessore bonæ fidei, nec in dubio quidẽ inæquali, quando videlicet ius alterius partis, speculatiue & ex proprijs principijs spectatũ, p. babilis est, teneri rem, de qua litigatur, cedere, aut cum parte aduersa partiri. Ita Victoria & Molina loc. cit. & consentit Vasq. dif. 66. c. 7. n. 42. modo rationes, p. altera parte non sint ita efficaces, vt generare possint assensum (etiã convincendo, vt Vasquez inferius loquitur) quod per se satis intelligitur. Ratio est. Quia quãdiu res absolute loquendo, dubia est, secundũ omnium iudiciorũ praxin, possessori bonæ fidei res tota assignatur, ob meliore conditionẽ possidentis, teste Molina. Qui addit, possessore, si magis propendat in eã sententiam, quod res sit alterius, & aliter quoque certò sibi persuadens, rem suam esse, velit eã bello extorquere, probabiliter teneri pacẽ cum altero componere, rem pro dubij ratione diuidendo, quod etiam in casu nostræ assertionis vniuersim, nec improbabiler docent Bannes, & Sotus loc. cit.

43 ASSERTIO VIII. Si in tali dubio, de dominio rei, neuter sit in possessione legitima, res p. ratione dubij inter vtrũq; diuidenda est; aut si diuidi comòdè non possit, faciendã est ab altero, pro rata parte, compensatio: alioqui ad hoc etiã armis cogi poterit. Ita citati omnes, & sequitur Vasq. cit. dif. 66. c. 7. n. 39. post Caietanũ 2. 2. q. 62. a. 5. Sorum lib. 4. de Iust. q. 7. a. 1. Ioannem Medinam Cod. de restit. q. 17.

Probatur. Tum quia par est vtriusq; ius; aut si alterius magis dubiũ, non tamè apertè nullũ: tum quia in simili casu id ipsum quiuis æquus iudex decerneret, vt cum Victoria notant citati: tum quia alioqui bellum ex vtraq; parte tam formaliter, quam materialiter iustum daretur, quod post S. Augustinum omnes merito pro absurdo habent.

44 ASSERTIO IX. Idem sentiendũ, si existente dubio rei dominio, simul etiã de hoc ipso dubiũ sit, an & quisnã sit in possessione legitima, aut si vterq; p. babiliter prætendat, se in possessione esse. Colligitur ex citatis & dictis. Est enim proportionaliter par ratio.

45 ASSERTIO X. Si alter ex sua parte dubitet, ad quem res de iure spectet; alter vero, seclusã temeritate, sine omni dubio certò sibi persuadeat, rem ad se spectare; si neuter in possessionẽ venit, potest quidem hic absq; iniustitia re totã bello sibi deponere; sed alter, si absolute putet, dubiã esse causam, nõ tenetur rem totã eidẽ cedere, sed potest pro ratione dubij condignã ab illo compensationẽ exigere. Quod si vero ipse insuper in possessione sit, & suã causam nõ magis, & forte etiã si paulo magis (ex assertionẽ septima) quã alterius dubiã existimet, etiã ipse totũ p. se retinere, & bello tueri poterit, quo pacto, dabitur, quidẽ bellũ ex vtraq; parte iustũ formaliter (quod absurdũ non est, vt Mol. cit. dif. 103. post Victoriam loc. cit. & Couarruuiã in Reg. Possessor part. 2. n. 6. & Abulensem in c. 11. Iosue) sed non materialiter simul & formaliter. Colligitur ex dictis, & maxime, quia vterque princeps in hac causã sibi supremus iudex est; charitatis tamè erit, re pacificè transigere: quod

si contemptim negligatur, fieri poterit, ut bellum quidem Iustitiæ non aduerletur, sed charitati, iuxta dicta dub. I. in fin.

46 **ASSERTIO XI.** Si post facta sufficiente causa discussione, utraq; pars certo sibi persuadeat, rem ad se pertinere, tunc quidē consultissimū erit, ut rem pacifica transactione componant, siue rem inter se diuidendo, siue in arbitros committendo; quod etiā nisi faciant, contra suā, & proximi, atq; etiā Reipublicæ charitatē cōmuniter non parū peccabunt: at tamen ex iustitia ad hoc teneri non videntur. Colligitur ex dictis; quia quisque sibi in hac causa est iudex; certo ac bona fide persuasus, ius penes se esse, ut supponitur. Idem docet Molina cit. disp. 103. limitans tamen, nisi alter putaret alterū bona fide agere, & se non minus quam alterū decipi posse; talem enim putat simpliciter teneri, vel ad rem diuidendam, vel ad arbitros recipiendos.

Illud de obligatione saltē charitatis speciatim etiā docet Nauarrus ma. c. 25. n. 4. ubi ait; *Principes Christianos, qui habent inter se de aliquo regno seu statu controversiā, quæ de iure extinguī non potest, quia neuter agnoscat superiorem, neque armis finire, sine magno damno Christiana Reipublica potest, debere causam suā in arbitros remittere, alioqui graviter peccaturos.* Quā ob causam etiā Sotus in epistolā ad Roman. 12. notat, rarō bella inter Christianos principes inculcata esse.

47 **ASSERTIO XII.** Etiam ceteri milites in statu dānationis sunt, qui vel scienter in bello iniusto militant, vel parati sunt cuilibet Principi militare siue causam iustā habeat, siue non. Ita ex cōmuni Caietanus V. *Bellū.* Bannes hic q. 40. a. 1. dub. 6. Val. q. 16. pun. 2. Molina disp. 103. Ratio patet; quia malo directē consentire & cooperari non licet; neque periculo peccandi se temere exponere.

48 **ASSERTIO XIII.** In dubia causa, milites quidem subditi principi, aut stipendiarij perpetui, non tenentur iustitiā belli examinare, nisi fortē admodum vrgentia & aperta indicia, vel rumores de iniustitia belli interueniant; sed licitē à suo duce ad militiā euocati obtemperant: ceteri vero, si verē & positivē dubitent, habentes scilicet in utraq; partē probabiles rationes dubitandi, tenentur prius in belli iustitiam inquirere, quā suum militiæ nomen dent, licet & isti, seculo tali dubio, licitē possint in bello sequi principem, quem sciunt hominē Christianū esse, & nemini iniuriosum; quamdiu nulla peculiaris ratio eum de iniustitia suspectum reddat.

Est doctrina cōmunis apud Caietanū & Bannē hic q. 40. a. 1. Victoriā n. 25. Mol. dis. 114 & 118. Val. cit. pun. 2. Et de subditis (eadē ferē est ratio stipendiariorum, etsi neget Syluester) patet ex Can. *Quid culpatur* 23. q. 1. post August. l. 2. contra Faustum c. 75. & colligitur à simili in materia matrimoniali, ex cap. *Dominus*, de secundis nuptijs, & cap. *Inquisitioni*, de sententia excommunicationis. Ratio generalis est. Quia in dubio, & ubi contrarium aperte non constat, subditi licitē acquiescunt sui superioris iudicio: ceteri cōmuni lege tenentur ad examinandam honestatem actionum, quas aggrediuntur.

49 **ASSERTIO XIV.** Non videtur tamen facile peccati mortalis damnandus miles etiā non subditus, qui alioq; nō nisi bello iusto paratus militare, orto inter Principes Christianos bello, & facta prius, ut dictū,

de iustitia utriusq; partis inquisitione, in æquali dubio speculatio de iusta bellandi causa, anceps habens, sed utraq; tamen partē bona fide, & iure utraq; probabili agere existimans, utrius parti seruire paratus est. Ita Petrus Nauarrus l. 2. de restit. c. 3. n. 277. & olim Romæ Suarez; etsi pleriq; alij (in quibus Bannes, Valentia loc. cit. & Molina dis. 114.) negent, in tali dubio militare non subditū militem posse. Probat. Tum quia aduocatus etiā in dubia causa, utrius parti patrocinari potest, ex cōmuni apud Syluestrum verbo bellum l. n. 3. & Vasquez l. 2. disp. 64. cap. 4. & famulus seruire domino exercenti contractus speculatiuē dubios. Tum quia ubi de aliquo agibili est inter Doctores utraq; sententia probabilis, licet modo hanc, modo illam sequi; quin etiā iuxta aliorū opinionē probabilem operari, siue quis ex proprijs principijs contrariæ opinionis assensum habeat, siue per intrinsecā principia neutrius, ut suo loco dictum, tom. 2. disp. 2. q. 6. dub. 3. & 4. post Vasquez l. 2. disp. 62. cap. 4. Contraria tamen sententia, ut communior & tutior est, ita & probabilior; cuius proinde oppositum tolerari solum subinde posse, non autem suaderi debere diximus.

D V B I V M V.

Quenam circa Belli prosecutionem obseruanda sint; speciatim an & quomodo in bello liceat occidere, in seruitutē redigere, vel spoliare etiam innocentēs; itemq; spolia & bona ab hostibus iusto bello capta, vel etiā pretio aut dono accepta ad quos spectent.

S. Thomas 2. 2. q. 40. 2. 3.

51 **Q**ueritur primō, quanam in genere circa belli prosecutionē obseruanda aut vitanda. De hac re breuiter statuimus sequentia. I. Post iustitiā belli cognitā, ante conflictū, pacificē ab Aduersario petendā condignam satisfactionē, & si offeratur, acceptandā, nec vltius bello procedendū. Ita omnes ex Deuteronom. 20. v. 10. & patet ex dubio primo; bellum enim habere debet necessitas, non voluntas.

Rectē vero notant Valentia q. 16. pun. 2. ex Mol. disp. 103. post Syluestrū V. *Bellum* l. q. 10. ex probabiliori, etiā postceptum conflictum oblatā condignā satisfactionē acceptandā, etsi contrariū sentiant Maior in 4. d. 15. q. 20. Driedo lib. 2. de lib. Christ. cap. 6. Caietanus in Sum. V. *Bellum*, & Bannes, q. 40. a. 1. Addit tamen Molina: *Quia in bello vindictano vix unquam offertur condignā satisfactio, ita vt innocentes in manus Principi occidendi tradantur; ideo caprum iam bellum deserendum cōmuniter ex iustitia non esse, sed ex charitate; si modo offeratur satisfactio, quæ moraliter fieri potest, & est de bono utriusque Reipublicæ, quod ex particularibus circumstantijs pendet.* Quo casu rursus habemus bellum solum charitati non iustitiæ repugnans.

II. Post satisfactionem negatam, posse quidē Principem, per se loquendo, quoscunq; etiā infideles

in.

in belli societate vocare, exemplo Machabæorum, qui à Romanis auxilium petierunt 1. Machab. 9. cū etiā bestias adiutrices bello adhibere liceat: per accidens tamē, ratione scandali, aut subsequēntis nocu- menti, communiter esse illicitū Iudæos, vel Turcas in belli societatem contra Christianos adsciscere, vt rectē post Antoninum 3. p. tit. 4. c. 2. §. 11. & Maiorē in 4. d. 15. q. 20. docent Valentia loc. cit. Molina disp. 112. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 25. q. 14.

53 III. Iustum bellū gerenti licitum etiā esse in fidijs vt, vt ex Augustino q. 10. in Iosue, cum S. Thoma hic q. 40. a. 3. docent omnes: mendacijs autē hostē circumuenire, aut pacta siue promissa illi præstita rū- pere non licet, iuxta S. Thomā, & communē ibidē; & patet ex cap. *Noli* 22. q. 1. & S. Ambrosio lib. 1. de officijs cap. 29 vbi ait; *Fides etiam hostibus seruanda est, vt si constitutus sit cum hoste aut locus, aut dies prælio, aduersus iustitiam putetur, aut loco præuenire, aut tempore.*
Excipiuntur tamē tres casus. Primus, si promissio sit de re illicita; tunc enim licet iuramento firmata, non ligat, ex cap. *In malis* 22. q. 4. Addit Valentia pun. 3. si ob factā interim rerū mutationē, absq; gra- uissimo Reipublicæ damno seruari promissū quā- uis iuratum non possit; ob eandem causam, & quia promittens hunc casum non intendit; sed de hac re disp. 1. q. 9. dub. 4. assert. 3. vbi verius docui, sola per se incommoda ex pactis alterutri parti obuēnientia non dare ipsi causam sufficientē, vt à pactis recedat. Certē promissio iuramento firmata, quantumuis o- nerosa, præstanda est sub peccato mortali, vt rectē etiā docet Molina ex cap. *Debitores*, de Iureiurando.

54 Secundus, si promissio ab altera parte iniuste sit extorta, nisi etiam iuramento firmata sit, tunc enim seruanda, ex cōmuni apud Syluestrum V. *Metus* §. 8. Bannē a. 3. & Valentia pun. 3. Molina disp. 111. Neq; verō potest iuramentū alicui præstitū relaxari, nisi vel ab eo, cui præstitū est, vel ab eius superiore; non autē à superiore illius, à quo semel validē præstitum, per se loquendo, vt docet Molina ibidē, & disp. 149. Certē propter scandalū & grauiora mala, quæ inde sequerentur, ordinariē non licet, nec expedit iura- mentū Turcis præstitū (nisi fortē manifestē perni- ciosum bono communi) relaxare, tamen si forsan ab- solutē loquendo posset Pontifex, vt à dominio infidelium, ita etiam à iuramento illis præstito Chri- stianos absoluerē, iuxta dicta de fide q. 9. dub. 2.

55 Tertius casus est, si hostis prior fidem frangat, vel ex toto, vel ex parte; sub hac enim conditione fides data intelligitur, si hostis prior nō fallat, vt ex com- muni docent Syluester V. *Iuramentū* 4. n. 13. & Va- lentia cit. p. 3. Et colligitur ex cap. *Peruenit*, de Iure- iurando. Qua de causa & obfides, si nocentes sint, siue quia causam dederunt violandæ fidei; siue quia in bello iniuste & culpabiliter pugnarunt &c. licitē violata ab hostibus fide, occiduntur, modo alioqui culpa tantæ pœnæ nō sit impar, vt rectē Victoria de Iure belli n. 43. Molina disp. 120. Plura loc. cit. de fide.

56 IV. Licitum etiā esse iustū bellum gerenti, tantum hostibus damnū inferre, eos videlicet occidendo, capiēdo, exspoliando, eorūq; bona destruēdo &c. quantum necessarium est ad iustū finem eiisdē belli obtinendū, puta vel ad iustā defensionē sui, suorūq; & Reipublicæ; vel ad iustā compensationē etiam computatis sumptibus & damnis bello factis, vel ad

competentē vindictā iniuriarū, tam in bello, quam ante bellum illatarū; & deniq; ad pacem & securita- tē firmā impetrandā, quæ omnis belli finis est: dum- modò quæ occupata solum sunt ad firmandā pacē, nullog; alio titulo debita, præstita securitate resti- tuantur. Ita ex cōmuni post Victoriā, Syluestrum, & alios docent Bannes hic a. 1. dub. 10. Valentia pun: 3. Molina disp. 117. Ratio, Quia media per se ad finem honestum ordinata, licita sunt.

57 V. Non semper tamen esse licitū, omnes nocentes occidere, vt si propter nimiam multitudinē eorum, absq; graui detrimento cōmuni, vel scandalo, id fieri non possit, exemplo Theodosij, propter cædem Theſsalonicensium reprehensū à S. Ambrosio epist. 26. ad Theod. nisi fortē id ipsum opus esset, ad stabiliendam pacem, contra perpetuos & desperatissi- mos hostes infideles, vt rectē Victoria à n. 41. Va- lentia loc. cit.

Spontē verō dediti, etsi cum nocētes sunt, adeoq; iniuste & culpabiliter pugnando mortē antea pro- meruerunt, per se loquendo, nō iniuste occiduntur, nisi ante deditiōē, vt fit, de securitate pacti sint; at- tamē duci curandū, vt habita semper cōmunis boni ratione, in misericordiā potius & clementiā, quam sæuitiā aut crudelitatem declinasse videatur: cum consueto more, & quasi quodā gentiū tacito iure, captiuus etiam nocentibus, post partam victoriā, & redditam securitatem, vita condonetur, nisi for- san transfuge, aut de peculiari crimine conuicti sint, iuxta Victoriā n. 49.

58 VI. Omnia alia damna, quæ ad aliquem finē ex prædictis non necessaria inferuntur, iniuste inferri, & restitutioni obnoxia esse, ex communi & certa: cum absq; vllō iusto titulo inferantur. Excipiuntur tamen spolia, siue res mobiles, ab hostibus durante bello acceptæ; quæ tamen si iustā compensationē ex- cedant, iure gentiū sunt capientiū, nisi alicubi lex particularis, aut recepta approbataque consuetudo aliud habeat, vt post S. Thomam q. 66. a. 8. ad 1. & 1. 3. de regimine Principum c. 11. Victoriā n. 51. Co- uarruuiā in regulā *Peccatum* part. 2. §. 41. n. 1. & alios ex cōmuni docent Valen pun. 3. & Molina disp. 117.

59 VII. Duces subordinatos grauissimū & execrabile scelus committere, si per auaritiā, vt sæpe fit, præscri- ptū numerū militū non compleant, aut dimissis ex- ercitis, sui lucri causa, pretio minori ignauos vel imperitos substituant: & tenentur non solum ad compensanda bona, quæ per eam fraudē impediū- tur, sed etiā ad damna omnia, quæ cōsequuntur, re- sarcienda; qualia sunt, quod belli sumptus & cona- tus in irritū cadunt, quod victoria non reportatur, quod Principis & Reipublicæ honor læditur, quod integri exercitus cadunt, quod ab hostib⁹ ciuitates, castra, munitiones obtinētur, quod innumeri inno- centes, fides etiam sæpe ipsa & religio, adeoq; bona corporis & animæ pariter omnia intereunt. Est communis doctrina: quia tales iniuste causam dam- ni dederunt.

60 VIII. Grauius etiam contra iustitiam, adeoq; cū onere restitutionis peccare duces, si cum per aliquā prouinciam exercitū ducunt, ab obuijs ciuitatibus pretiū, vel ad redimendā vexationē sponte oblatum accipiant, vel fraude eliciant, eo pacto & obligatio- ne, vt exercitū apud eos diuersari nō patiantur, quia

Princeps nec vult, nec potest consentire, vt eiusmodi hospitij redemptio venalis efficiatur, ne dū aliqui exonerantur, alij iniuste grauentur, vt docet Mol. cit. d. 116. Idem dicendū de illis, qui clam pecunias accipiunt à subditis Principis, ne in militia adscribatur: grauantur enim hac ratione immerito ceteri.

61 IX Et si cum vsu cōsuetudo fert, vt hospites gratis suppeditent militibus ligna & paleas, aut etiam aquā, salē, acetū, oleū, aut simile quippiā, id non facile damnandum sit, quando videlicet milites amici sunt, iuxta Caietanū & Molinā citatos: attamē nulla ducū indulgentia fieri potest, vt promiscuē rustici, hospites apud semilites, etiā ad fines tuendos excubantes, gratis alere teneantur; nisi forsan p modū pœnæ, aut iusti tributū id on⁹ eis à Principe legitime sit impositū, vt notant Mol. citatus. Valentia pū. 3.

Bellum enim à principe gerendū est ex publico aërio; vel ex redditibus ad publicos sumptus destinatis; vel ex tributo æqualiter, iuxta cuiusq; facultates exacto, non ex inæquali & immoderata subditorū pensatione & vexatione, vt ex com. docent Driedo l. 2. de libertate Christiana c. 6. Caietanus & Molina citati. In extrema tamē aut valde graui famis necessitate, aut si milites necessarij essent ad alicuius terræ defensionē, neq; aliunde suppetere victus, possunt quidē milites, etiā iniustis rusticis & incolis accipere necessaria; sed princeps deinde tenebitur illa damna compensare, vel remissione tributū vel alia ratione, vt notat cum Driedone Molina.

62 X. Damna itema militibus, sine expressa vel præsumpta rationabiliter principis facultate etiā hostibus illata, culpam inducunt; & restitutioni obnoxia sunt; si quidē princeps in ipsorū hostiū bonū eiusmodi damna inferri eis vetuerit, aliās secus; iuxta Molinā disp. 101. & comūne doctrinā de Restitutione disp. 4. q. 6. dub. 2. & 3. Requiritur enim ad restitutionē, vt damnū proximo contra iustitiā sit illatū, non solū contra obedientiā &c. Christiani verò ex Turcica captiuitate fugientes licitē suos dominos spoliant, ob præsumptam Christiani Principis voluntatem, iuxta Sa verbo *Bellum*.

63 XI. Duces & milites, etsi alias cum periculo quoq; vitæ, stationes & munitiones sibi comissas tuere teneantur: attamen si nulla penitus spes sit vincendi, aut arcē tuendi, non tenentur certam mortē frustra expectare; cum ad hoc se non obligauerint, nec obligare potuerint, iuxta Molinā disp. 116, quia illicitū est, vitam frustra pdigere. Quod si miles contra fidem datam castra deserat, & alias pœnas ciuiles incurrit ff. ad l. Iuliam l. 3. & ff. de re militari, l. 3. ac præterea infamia notatur c. *Infames*. 6. q. 1. Secluso tamen periurio, an id sit mortale, diiudicandū putat Molina ex damno, periculo, pœna statuta, & rigore, quo ipsa executioni mandatur. Quæritur secūdo, an & quomodo in bello liceat occidere, in seruitutem redigere, spoliare etiam innocentes?

64 ASSERTIO I. Nullo casu licet per se & ex intentione occidere innocentes, quāuis Reipublicæ hostilibus mēbra; vt sunt etiā sponte dediti obsides, vel captiui. Ita omnes, & patet Exodi 23. v. 7. *Insontem & iustum non occides*. Ratio est. Quia vita non subest humano dominio, sicut libertas, & alia bona fortunæ. Vnde Alexander III de Treuga & pace: *Innouamus*, inquit, vt presbyteri, monachi, conuersi, peregrini, mer-

catores, (videlicet peregrini, non ciues aut incolæ, vt notarunt Caietanus verbo *Bellum*, Mol. disp. 119. Val. q. 16. pun. 3.) *rustici cunctes & redeuntes, & animalia, quibus arant, & femina portat ad agrū, securitate congrua latentur*. Et in Can. *Paternariū* 24. q. 3. additur legati siue oratores; qui omnes tā diu præsumuntur innocentes, quamdiu cōtrariū de illis nō cōstat.

65 Quibus adde cum Syluestro verbo *Bellum* q. 10. & Molina disp. 121. eos, qui sequuntur partes iustum bellum gerentis, & alijs de Republica nolentibus parere, aduersantur; quibus si noti sint, parcendum, salua tamen compensatione & satisfactione, ad quam alias, secluso bello, tenentur.

Quod si, vt quandoq; fit, mulieres aliquæ hostem adiuuent; aut si propter apostasiam, cui tam mulieres, quam viri obnoxij sint, integer populus delendus iure videretur; tum quidem non magis mulieribus adultis, quam viris parcendum esset; vt in bello Granatensi contra apostatas Saracenos factum refert Molina disp. 119.

66 Infantes autem, etiam Turcarum & Saracenorū, interficere non licet, vt ex comūni Valentia & Molina loc. cit. & Victoria n. 38. addens; *licet possit fortasse defendi, quod ob cauenda mala futura, quæ ab eis si adolescant, imminet, possunt interfici; intolerabile tamen esse, vt aliquis occidatur pro peccato futuro*, cum præsertim malum illud alia ratione vitari possit, nempe si in seruitutem redigantur.

In actuali autem conflictu, & quamdiu res est in periculo, reliqui puberes omnes, qui inter hostes reperiuntur; & multo magis, qui contra pugnant, nocentes præsumuntur (nisi contrarium aliunde constet) adeoq; licitē occiduntur, vt docent Victoria n. 44. & 45. & Molina loc. cit.

Parti autem victoria occidi nemo debet, qui nocens non probatur; quin etiam ex illis, qui bona fide pugnarunt, rati iustam esse belli causam, postea nemo quidem occidendus, vt idem Victoria docet n. 6. 45. & 59. ex communi: quia nemo tam graui pœna punitur, nisi propter culpam.

67 ASSERTIO II. Innocentes per accidens & præter intentionē licitē quandoq; occiduntur, si videlicet alioqui victoria obtineri, aut magni momenti arx, seu classis hostilis capi, vel deijci non possit, sine aliquo innocentium interitu. Ita omnes. Quia tali casu mors innocentum nec directē, nec indirectē est voluntaria: quod intelligendum est, si modo bonū illud subsequens, facta prudenti estimatione, tale sit, cui secundum leges charitatis, damnū adiunctū non immeritō postponatur; vt restē Victoria.

68 ASSERTIO III. Omnes Reipublicæ hostilibus partes, quamuis innocentes, vt mulieres, paruuli &c. (sicut & obsides, post fidem publicam violatam) si modo Christiani non sint, iusto bello capti licitē in seruitutem rediguntur suntque capti ipso iure gentium mancipia capientium. Ita communis apud Victoriam n. 42. Couarruias in Reg. peccatū part. 2. §. 41. Valent. loc. cit. Mol. disp. 117. & 120. Christiani verò, nisi fidē Christi penitus negant, iuxta receptam & diuturno vsu præscriptam consuetudinem, seruituti mancipari non possunt; quamuis capi possint, pro pecunia aliqua velut præmio capientium, redimendi, apud citatos.

69 ASSERTIO IV. Ii vero, qui Reipublicæ nocentis

ad iutores, vel mēbra non sunt, nec capi, nec seruituti addici possunt, nisi per accidens; cū id opus videtur ad hostium vires minuendas, vel cauenda mala per eos forsan impendenda: quo tamē casu prestanta securitate, dimittendi sunt, si innocentes sunt, si nocentes, pro ratione culpæ puniri poterunt, vt recte Molina disp. 120.

70 ASSERTIO V. Licet innocentes, qui non sunt partes Reipublicæ hostilis, in compensationē damnorū vel iniuriarū, suis bonis spoliari nō possint; quicūque tamen innocentes licite spoliatur bonis illis, quibus alias hostes cōtra nos vsuri prudēter existimantur, siue ad oppugnationē, siue ad propugnationē, vt armis, nauibus, equis &c. etiam si bona ista sint Ecclesiæ, vel in Ecclesijs sita; restituenda tamen seu compensanda, in quantum post redditā securitatē residua sunt. Quōd si opus sit, destrui poterunt, manente restitutionis onere solum penes nocentes seu hostes. Ita Victoria de iure belli n. 39. Syluester v. *Bellum* 1. q. 10. n. 3. & V. *Bellum* 13. n. 5. & 6. Mol. disp. 121. Habens enim ius ad victoriam, licite amolitur obstacula.

Quōd si hostes Ecclesijs vterētur, vt castellis, possent non solum cum opus est, destrui; sed etiā qui in illis sunt, licite extrahi: Secus, si ad illas tanquā ad asylū confugissent; tunc enim cōsuetū in iunitate gaudent, vt alij malefactores, apud Syluest. loc. cit.

71 ASSERTIO VI. Innocentes autē, qui partes Reipublicæ hostilis sunt, possunt insuper spoliari bonis suis, etiam in compensationem sumptuum belli, & satisfactionem acceptæ iniuriarū, modō debita summa non excedatur. Ita Caietanus v. *Bellum*, Victoria de iure belli. n. 41. Couar. cit. p. 2. §. q. n. 4. Mol. & Valentia loc. cit. Summa verbo *Represalias*, & Canonistæ in c. vnicum de iniurijs & damno dato, in sexto. Ratio est. Quia licet Reipublicā nocentem punire in suis membris, quātum ad illa bona, quæ humāno dominio subsunt.

72 Si tamen sufficiens ex bonis nocentū compensatio facta sit, aut cōmode fieri possit, vt qdē post victoriā partā accidit, nō sunt spoliandi innocētēs, vt recte docent Syluester loc. cit. & Victoria n. 40. & si durante bello, ab eis semel iuste accepta (vt pote iam semel, iusto titulo sub dominio capientes redacta) licite retineantur iuxta Victoriā, contra Syluesterū.

Damna verō interim innocentibus illata, à nocentibus postmodū, quo ad fieri poterit, sine cōtroversiā cōpensanda erunt; & speciatim quod attinet ad bona illa rusticorū, q̄ alioqui ad rempublicā hostilē pertinent, in iunitas eaten⁹ præstanda erit, quatenus Reipublicæ Christianæ expedit, vt significat Molina; certē Caietan⁹ dubitat, an id sit vsu receptū.

73 Vnde colligitur primō, ex se non esse illicitas represalias, hoc est, ius quoddā prestandi siue capiendi quippiā de bonis subditorū alterius Reipublicæ, eo quod aliquis, aut aliqui de illā iniuriā intulerint, pro quā nec ipsi velint satisficere, neq; Magistrat⁹ illius reipubl. etiam monitus, ad satisfactionē cogere: hanc enim facultatē posse Principē læsæ partis laeso concedere fatentur omnes: modo & mēsurā satisfactionis nō excedatur, & innocētibus parcatur, quando digna compensatio obtineri à nocentib⁹ potest.

Concedere autē represalias, siue impignoraciones istas potest ille solus, q̄ bellū offensiuū indicere po-

test; cū & hoc ipsum genus quoddā sit belli. Et licet tā grauis iniuria nō requiratur, grauis tamē certē requiritur, ppter nō leuia incomoda, quæ etiā illis insunt, vt recte Molina d. 121. In c. verō vnico, de iniurijs, in sexto excommunicatur, qui cōtra personas aut bona Eccles. cōcedunt vel extendunt represalias. De quā re plura Syluester eodē verbo, Couar. in regulā *Peccatū* p. 2. §. 9. n. 4. Molina & Valentia loc. cit.

74 Colligitur secundo, Cōmuniter & abiq; magnā necessitate licitū non esse, integrā ciuitatē militibus diripiendam tradere, tum ob dicta; tum ob ingentia scelera & flagitia, quæ militū temeritate, tā erga inōcētes, quā nocentes cōmuniter perpetrari solent: tametsi in aliquo rarissimo necessitatis casu id licitū esse possit, saltē ante partā victoriā; si nempe id necessariū videatur ad deterrendos hostes, accēdendos militum animos adeōq; bellum expediendū, & victoriā obtinendā: modo duces grauib⁹ pœnis propositis, diligenter inuigilent, vt milites à templorū expoliatiōe & incēdio, inōcentū iniurijs, alijsq; flagitijs abstineant, vt recte Syluest. v. *Bellū* 1. q. 10. Vict. q. 52. Mol. d. 122. Quia tunc mala, quæ per accidens eueniunt, ob intentum maius bonum, duci nō imputantur. Post partam autem victoriam, & confectum bellum nunquā, aut vix vnquā talis direptio ad vllum finem belli necessaria esse potest.

Quæritur quinto, spolia & bona ab hostibus iusto bello capta, vel etiam pretio seu dono accepta, ad quos spectent.

75 ASSERTIO I. spolia bonorum mobilium, quæ ad hostes pertinebant, comuni iure sunt capientū, ex dictis suprā dub. 3. nisi forte alicubi consuetudine introductum sit vt toti exercitui distribuantur; aut eorum pars aliqua Principi cedat in subleuationem oneris, & subsidium soluendi stipendij: prout varijs locis & casibus variæ sunt leges & consuetudines, satis notæ militibus; quæ seruandæ sunt.

Bonauero immobilia, quatenus iustam compensationem, aut satisfactionem non excedant, ad supremū belli Principem: ex l. si captiuus, ff. de captiuus. Ea vero immobilia, quæ ad hostes non pertinebant, sed ab ijs iniuste occupata tenebantur, prioribus dominis restituenda sunt; vt quæ eorum dominio non sunt priuati; ex communi & certa apud Couaruiam in regulā *Peccatum* part. 2. §. 11. & Valentiam hic. q. 16. pun. 3.

76 ASSERTIO II. Quoad bona vero mobilia ab hostibus inique possessa, si bello iusto capiantur, seruanda cuiusq; regni recepta & approbata consuetudo. Ita Mol. d. 118. Sa V. *Bellum*. Ratio est. Quia in eiusmodi rebus, consuetudo habet vim legis; nec dubium, ob bonum cōmune, tum propter lites vitandas, tum ppter excitandos milites, posse humano iure introduci, vt res eiusmodi spectent ad capientes, vt ex simili patet in lege præscriptionis.

Vnde Molina non audet damnare Hispanos, qui eiusmodi res sibi reseruant; saltē postquam ab hostibus semel in locū turū recepte; cum id ipsum etiā quorundā locorū iura statuant de ijs reb⁹, quæ vna nocte fuerunt in hostium potestate, vt idem Mol. restatur. Saquoq; & Val. p. 3. probabilē asserunt quorundā sententiam; qui simpliciter docent, ablata iusto bello ab ijs, qui illa bello iniusto acceperant, non esse priorib⁹ dominis restituenda, saltē

vt limitat Valentia, postquã interuallũ intercessit, & res iam fuit ab hostibus in tutũ locũ recepta; quia videntur res quasi neglectæ, vel amissæ: additq; Sa, ita receptum videri, vt capta à Turcis, prioribus Dominis non restituantur.

Idem (facta tamen quarundã rerum exceptione) decernit ius ciuile, l. *Hostes* & l. *si quid in bello*, ff. de captiuis, & Instit. de rerũ diuis. *Item ea quæ ab hostibus*. Sed quod ius cum supponat bellũ etiã ex parte hostis iustũ esse, per se ad Christianorũ bella non pertinet, vt fufius prosequuntur Couaruuus cit. §. 11, n. 7. & 8. & Molina disp. 118. Quod si alicubi lex vel consuetudo aliud habeat, id obseruandũ. Hoc certũ, si restituantur priorib⁹ Dominis, teneri eos sumptum & industriam compensare titulo actionis negotiorum gestorum,

77 **ASSERTIO III.** Eadem res, si quidẽ recuperatio ipsarum iam deplorata videatur, licitẽ etiã ab hostibus dono aut emptione recipiuntur; at verò receptæ prioribus Dominis, si agnoscantur, restituendæ; modo isti pretiũ rationabiliter expensum soluant; ad quod in conscientia tenentur, prædicto titulo actionis negotiorum gestorum. Ita Molina & Couaruuus loc. cit. Et primum patet ex voluntate Domini rationabiliter præsumpta.

Secundũ probatur ex eo, quia Dominus nõ perdidit earum rerum dominũ; nec ita bono comũni vtile est, vt hoc lege vel cõsuetudine introducatur; sicut aliqui esse posse diximus in casu præcedenti: quamuis nihil dubitẽ, id absolutẽ fieri posse. Imo Sacritas docet, videri eandẽ rationẽ rerũ istarũ, seu bello & vi, seu pretio acquiratarũ; quod facile concederem, si eadem vtrobique vigeret consuetudo.

78 Tertium patet ex dictis in simili. Nec refert quod ementi bona fide rem furto ablatam Dominus pretium rependere non debet; non solum quia hoc casu in gratiam Domini resempta non est; sed etiam quia fur tenetur emptori de euictione, non autem hostis, quem iniquum possessorem fuisse constat.

Habent vero hæc, quæ diximus, frequentem vsu, tum circa res alias, tum circa vasa sacra, quæ Catholicis olim ab hæreticis erepta, denuò seu vi & bello, seu pretio recuperata, in Catholicorũ man⁹ veniunt, vt recte notauit Molina ibidem. Vbi autẽ de Domino certo non constat, prudens arbitrabitur, iuxta comũnem doctrinam de bonis incertis,

DVBIVM VI.

De circumstantijs Belli, personam, & tempus concernentibus; an Clericis; an etiam diebus festis liceat bellare.

s. Thomas 2. 2. q. 40. art. 2. & 4.

79 **Q**uaritur primo, an etiam Clericis bellum gere liceat. Statuo sequentia. I. Clericis regulariter suis manibus pugnare non licere, iuxta S. Thomam hic q. 40. a. 2. & comũnem ex cap. *Quicumque clericus*, c. *Clerici*, c. *Quicumque ex clero*. & cap. *Qui ausu*, 23. q. 8. iuxta Apostolum 2, ad Timoth. 2. v. 4. *Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus: vt ei placeat, cui se probauit*. Etsi verius sit, hoc illis solum prohibitum iure humano, vt docent. Bannes hic a. 2. & Molina disp. 108. non diuino &

naturali, sicut post Gratianum & Turcrematam putat Valentia q. 16. pun. 4. nulla id firma ratione comprobans.

II. Licitum tamen esse Clericis, non solum bellum suadere, & ad illud inducere, si bonum Christianæ Reipublicæ id exigat; sed etiam ex facultate Prælati, saltẽ præsumptã iusto bello interesse, & ad strenue pugnandum, tam in bello, quam ante bellum hortari; modo expresse & directe officio vel deformatione alicuius non suadeatur, vt ex comũni docent S. Thomas cit. a. 2, ad 2. & 3, Nauarrus c. 27. n. 217. Molina d. 108. Valentia q. 16. pun. 4. Suarez tom. 5. disp. 47. sect. 6. n. 8. post Gratianum cap. *Quicumque ex clero* 23. q. 8. conformiter. Scripturæ Iosue 6. Censetur autem præsumpta facultas suppetere, quando eiusmodi profectio bono communi, aut spirituali militum salutis utilis creditur, neq; proprijs ecclesijs est perniciofa.

III. Prælatos Ecclesiasticos temporalem iurisdictionem habentes, posse belli causam & executionem alicui à se constituto Duci committere, per se autem exequi regulariter non item; ex comũni, iuxta cap. *Episcopus*. Ne clerici vel Monachi, in sexto, & Can. *igitur* 23. q. 8. Neq; vero irregularitatem, idcirco incurrunt, licet nil protestentur.

IV. Quin etiam Clericos in quibusdam casibus licite pugnare, vt cum Caietano docent Valentia & Molina locis cit. Primo si constitutus in minoribus beneficium resignet, habitumq; & tonsuram dimittat, adeoq; statum mutet, ex Couaruuia in Clementinam, *si furiosus* part. 2. §. 3. n. 2. Molina d. 108. Secundo ex Pontificis dispensatione, quæ abfque causa rationabili facta, est quidem illicita, sed valida, iuxta Molinam ibidem. Tertio si opus sit eos hoc facere, ad defendendum bonum commune, puta Republicam, patriam &c. tunc enim etiam tenentur, iuxta Caietanum hic a. 2. & Molinam citatos. Quinto ad consecutionem iustæ victoriæ, à qua bonum commune Ecclesiæ notabiliter dependet; si videlicet aliqui victoria talis sit desperata; vel grauius certẽ periclitetur.

V. Clericos extra hos casus in bello pugnantes, si in sacris sint, peccare mortaliter, secundũ oĩes, quia priuantur vsu ordinum, & recludi iubentur in monasterio, & si in bello moriantur, interdicitur, ne orationes vel oblationes pro eis fiant; tametsi non priuentur Ecclesiasticã sepulturã, vt patet ex capitulis citatis: probabile etiam est peccare mortaliter si in minoribus existentes beneficium habeant; venialiter autem tantum, si aliqui in minoribus sint. Religiosi vero Laici tametsi forte mortaliter non peccent ita pugnãdo, secluso scandalo (vt quidã asserunt) tamẽ sine dubio grauius peccant, quam Clerici in minoribus constituti, iuxta Molinã ibidem.

VI. Clericos, non solum quando licite pugnant, sed etiam alias, quando bello vtiliter adfunt, nisi aut paupertatis professione, aut ducis auctoritate prohibeantur, posse, vt alios milites, spolia ab hostibus capere, sibi que retinere, vt ex præsumpta rationabiliter Principis facultate, & ipsa rei æquitate docet Molina; quicquid alij dubitent, & de præsentibus, non pugnantibus neget Bannes.

VII. Etsi Laicus in bello aggressiuo, etiam iusto, aliquem occidens vel mutilans, aut propinq; ad ali-

quem

quē in particulari occidendū seu mutilandū cooperans etiā absq; sua culpa irregularitatē contrahat; secus in bello defensiuo iusto, vbi moderamine inculpatae tutelae nō exceditur, vt cum Panormitano, Innocentio, Ioāne Andree & Nauarro docet Suarez loc. cit. n. 1. & 2. Clericus tamē nunquā irregularis fit, quando vel in bello, vel extra bellum licite aliquē occidit, vel mutilat, vt habet verior sententia, quā sequitur Valentia citatus, Molina disp. 10. 9. & supponit S. Thomas hic, vbi ait: *Nulli, qui est deputatus ad aliquod officium, licet id per quod suo officio incongruus reddatur; etsi multi repugnet, speciatim Caietan⁹ hic.*

VIII. Hoc esse discrimē inter bellū iustū & iniustū, quoad irregularitatē; quod in bello iusto; nec laicus, nec clericus, etsi aliqui pugnando mortaliter peccans, eam incurrat, quantumuis vnus aut plures occidantur, quamdiu ipsi proprijs manibus nō occidunt vel mutilant, aut ad aliquē in particulari occidendū propinquē cooperantur, vt post Panormitanū, Nauarrū, Couarruuiā, & alios docent Molina disp. 110. Suarez cit. n. 9. & 11. etsi quoad Clericum illicite pugnāntem, contrariū vel certū asserat Valentia: at in bello iniusto, si vel vnus occidatur, aut mutiletur, omnes pugnātes, aut consilio vel auxilio ad bellandum efficaciter cooperantes, adeoq; etiā praesentes tantū ad subsidium ferendum, tā Clerici, quā Laici, irregulares fiunt, vt ex cōmuni docent hic, Molina loc. cit. & alij, apud quos plura. plura tom. 4. de Irregularitate.

Quaritur secundo circa temp⁹, an etiā dieb⁹ festis bellare liceat. Respondetur, nō solū vrgente necessitate se aut Rempublicam defendendi; sed etiam oblata commodiore occasione pugnādi & vincēdi, licitū esse dieb⁹ festis pugnare, vt iuxta S. Thomā q. 40. a. 4. recte docent Caiet. Bann. Val. hic, Mol. d. III. & colligitur ex c. licet, de ferijs & cap. si nulla 23. q. 8. Quin & p se dieb⁹ festis pugnare, non est mortale; modo factū non negligatur, si adsit comoditas audiendi; quia pugnare nō est op⁹ seruire; vnde etiā absq; iniusto peccato bellum geri postea defesto, quando milites per id potius à peccatis retrahendi, quā in pietatis studio impediendi viderentur, vt inquit Molina Capitulū vero illud i. de treugā & pace, quod Christianis bellū etiā alijs quibusdā temporibus interdicit, non esse vsū receptū, notant Glossa & Panormitanus ibidem.

D V B I V M VII.

De rixa, duello, & seditione.

S. Thomas 2. 2. q. 41. & 42.

87 **R**eviter, statim⁹ sequentia. I. Pugnam exteriorē, si inter priuatos fiat, absque condicōe, ex subita ira, proprie vocari rixam; si ex condicōe, duellum; si inter ipsas cōmunitates diuersas, bellū; si inter partes eiusdē Reipublicae, aut inter Principem & Rempublicā, Seditionem; quamquā hoc nomen etiam ipsa pugna meditatio & machinatio, & seorsim facta coitio partium (vnde nomen accepit) pugnam spectans affici solet, iuxta S. Thomam q. 42. a. 1.

88 **I**I. Rixam ex parte quidē aggressōris, esse contra charitatem, cōmuniter etiam contra Iustitiam (si alter iniustus & per iniuriam ad pugnā pertrahatur) & quidē ex suo genere mortale; nisi indeliberatio, aut paruitas materiae excuset, vt accidit inter pueros; qui, ppter ea etiam cōmuniter, licet inuafus

fit clericus, nō incurrunt excommunicationē, vt recte notauit Valentia hic q. 17. pun. 1.

Ex parte autem inuafis, si fiat per modum defensionis, cum moderamine inculpatae tutelae, per se non est peccatū, cum liceat cuiq; vim vi repellere, vt habetur in l. *vt vim ff. de Iustit. & iure, & c. si vero 1. de sentent. excommun. Plura infra de homicidio.*

III. Duellum itidē illicitum esse, nisi aut per modum iusti belli, vel iustae defensionis, etiā priuatae suscipiatur (vbi alius modus comodior se tuendi non suppetit) puta ad effugiendā iniustā mortem, mutilationē, vel grauissimā honoris aut bonorum iacturam, cui nimirū euitandae recte quis se mortis periculo obijcit. Ita Nauarrus cap. 11. Petrus Nauarrus lib. 2. de restitut. cap. 3. q. 1. n. 8. Sotus de Iusticia q. 1. a. 8. Valentia hic q. 17. p. 1. Sa V. *Duellū*, Ratio est: quia licitū est se suaq; defendere, etiā cum periculo Vitae, & interitu iniusti inuaforis, vbi non est alius mod⁹ se defendendi; etsi nonnulli negent, pro honoris defensione posse duellum suscipi.

Hoc quidem in confesso est, ob solam ignominiam illā quā ex refutatione duelli incurri putant insipientes, neminem posse aut debere duellū suscipere: satis enim defenditur honor, si quis dicat, se quidem ad sui defensionem necessariā paratum semp; attamen infame duellum (vt mox dicetur) adeo diuinis & humanis legibus aduersum suscipere nolle, vt ex cōmuni recte docent Bannes q. 41. a. 1. & Valentia loc. cit. qui particulares casus liciti duelli fufius prosequuntur.

Ex quibus etiam per se vniuersim damnare non audeo, quod more & iure bellico quibusdam locis receptum esse dicunt; vt si milites duo capitale facinus admiserint, iubeantur à Duce de seipsis poenam hac ratione exposcere; vt nimirū certo modo & ritu duello congressi trifarijs armis confligant; cū periculo quidem vitae vtriusq; , sed ita tamen vt vel vnus, vel subinde etiam vterq; viuus euadat. Sicut enim in simili casu saepe iubetur à Duce, vt vnus alterius (prout fors tulerit) siue per suspendiū, siue per traiectionem sclopi, carnifex existat: ita pari modo etiam per duelli susceptionē id ipsum fieri posse videtur. Et quia de vita agitur, non difficile est, vt secluso odio & rancore ab vtroque intendatur sola iustitia ac vitae propriae incolumitas.

IV. Poena illiciti duelli, praeter alias grauissimas vt infamiam perpetuam, carentiam Ecclesiasticae sepulturae, si quis in duello moriatur &c. est etiā excommunicatione ipso facto incurrenda, ex concilio Trident. sess. 25. c. 19. de reformatione, & quidē Papae referuata, si fiat cum publica solemnitate, videlicet cum patris & chartulis pronocatorijs, ex propria Bulla Pij IV. Secus si duellum sit tantū priuatū iuxta Bullam Gregorij XIII. qui excommunicationē concilij Tridentini etiam ad priuatū duellū extendit, vt cum Nauarro docet Suarez tom. 5. d. 23. sect. 3. n. 11.

V. Eandem excommunicationis poenam (& fere alias supradictas) eodemque modo incurrunr locum concedentes (etiam si Imperator, Rex, aut Princeps sit) fautores, patroni, patrini, consulentes, auxiliantes, spectatores ex composito; ex citatis iuribus, & Bulla Clementis VIII. super eadem re: quin etiam isti, licet pugna non sequatur, si tamen per eos non steterit, quo minus sequeretur

Excommunicationem incurrunt, ex Bulla Gregorij XIII. quæ tamen excommunicatio, seu priuatum, seu publicum sit duellū nō est referuata: Qui vero ex subitā ira, qua proxime patet via ad arma conuolant, & secum mutuo digladiantur, cum duellū propriè non faciant, has poenas non incurrunt, vt rectè Sa Verbo Excommunicatio ex comuni.

93 VI. Hastitudia, Torneamenta, & exercitationes aliæ gladiatorie tunc quidè mortaliter illicitæ sunt, si cum morali periculo mortis, mutilationis, aut grauis vulneris coniunctæ sint; ita vt plerumque si mile quid consequatur: alias vero nō item; etsi raro quempiam ita occidi contingat. Nam & excommunicationis, quam contra agitationem taurorum tulit Pius V. fustulisse Gregoriū XIII. refert Sa verbo Ludus. Vt autem in particulari de eiusmodi rebus fiat iudicium, conferendum erit periculum cum utilitate, quam Reipublicæ afferunt, vt rectè Molina disp. 111. Plura vterque Nauarrus locis cit. & Victoria relect. de homicidio n. 32.

94 VII. Seditio quoque ex parte eius, qui contra bonum commune illam mouet, aut sequitur, est peccatum speciale; idque seu charitati, seu iustitiæ oppositum, vt ex dictis colligitur, & asserit S. Thomas q. 42. etsi nihilominus Valentia q. 17. pun. 3. putet, vnicum esse specie peccatum charitati oppositum; ego absque formali iniustitiā raro contingere existimo, vt plane docet S. Thomas a. 2. vbi ait *vnitatem cui opponitur seditio, esse vnitatem iuris & communis utilitatis: manifestum ergo esse, quod seditio opponatur iustitiæ, & communi bono.* Et addit: *peccatum seditiois primo quidè & principaliter pertinet ad eos, qui seditioem procurant, qui grauisime peccant. Secundo autem ad eos, qui eos sequuntur, perturbantes bonum commune. Illi vero qui bonum commune defendunt, eis resistentes, nō sunt dicendi seditiosi: sicut nec illi, qui se defendunt, dicuntur rixosi.* Et ibidem resp. ad 3. ait *perturbationem regiminis tyrannici per se non habere rationem seditiois; sed ipsam potius tyrannum seditiosū esse.* &c.

D V B I V M VIII.

De scandalo, quid, quotuplex, & quale peccatum sit scandalum; & an semper sit peccatum consilio, præcepto, ope, vel ad malum cooperari, vel à bono impedire.

S. Thom. 2. 2. q. 43. a. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

95 Quid ad priorè partè huius dubitationis attinet, dum quæritur, quid, quotuplex, & quale peccatum sit scandalum, Respondeo breuiter sequentibus pronuntiat. I. Scandalum generatim hoc loco significat offendiculum peccati: estque aliud actiuum, aliud passiuum. Illud apud S. Thomam 4. 43. a. 1. ex S. Hieronymo & communi definitur, *dictū vel factum minus rectum, præbens occasionem ruinae;* seu lapsus spiritualis; hoc verò est ipsa ruina seu lapsus peccati, ex alterius dicto vel facto consequens; quorum vtrunque etsi sæpe quidem solet esse coniunctum, potest tamen promiscuè vnum esse sine altero; vt cum aliquis inducit verbo vel facto alium ad peccandum, & alter non consentit; aut contra, quando tam præter intentionē operantis, quam conditionem operis, aliquis malè dispositus, ex opere, nec malo nec mali speciem habente, inducitur ad peccandū; vt si quis inuideat bono operi alterius; quo casu eiusmodi actio dicitur causa peccati per

accidens; peccatum vero subsequens, *scandalum acceptum non datum;* vt pote ei, qui per accidens causam dedit, nullo modo voluntarium iuxta S. Thomam hic a. 1. ad 4. vbi rectè etiam Caietanus.

96 II. Scandalum passiuum nullum quidem proprium & speciale peccatum est: at vero actiuum est; & quidem ex suo genere peccatum mortale, oppositum specialiter correctioni fraternæ iuxta S. Thomam a. 4. seu potius beneficentiæ spirituali, adeoque charitati; non solum si id directè sit voluntarium, sed etiam si indirectè, vt post Adrianum in 4. de Confes. q. 4. Antoninum 2. p. tit. 7. §. 4. c. 4. Maiorem in 4. d. 38. q. vlt. Alensem 2. p. q. vlt. mem. 2. Gabrielem in 4. d. 38. q. 2. a. 2. docent Syluester V. *scandalum* q. 2. Nauarrus Manual. cap. 6. n. 19. Valentia hic q. 18. pun. 2. & apud Bannem Victoria, & moderni Thomistæ, licet post Durandum in 4. d. 38. q. 3. & Paludanum q. 6. contrarium dixerint Caietanum hic a. 3. & in sumā V. *scandalum*, Couarruias in regulā *Peccatum* part. 1. n. 5. Azor tom. 1. lib. 1. cap. 14. q. 6. & ib. 4. cap. 7. & 20. q. 1. Vasquez 1. 2. disp. 102. cap. 4. qui aiunt, scandalum actiuum, etsi quidem semper sit in Confessione explicandum tanquam circumstantia peccati, tamen tunc solum esse speciale peccatum quando ruina spiritualis est directè & per se intenta; vel etiam vt nonnulli addunt, cum quis per actionem alias non malam proximum scandalizat: quod etiam satis apertè significat S. Thomashic q. 43. a. 3. in corp. & ad 2. & in 4. d. 38. q. 2. a. 2. q. 2.

Sed quæ doctrina nec satis secum ipsa coheret; & cum certā & recepta, in simili materiā de homicidio, detractione, furto repugnat; cum eiusdem rationis sit directā, vel indirectā intentione, vitæ aut famæ alterius læsioni causam dare, vt generatim docuimus tomo 2. d. 4. q. 3. dub. 3. Præterquam quod S. Thomam etiam ad nostram doctrinam explicare conantur Valentia & Syluester loc. cit. de quonon est laborandum.

97 III. Excusat tamen à peccato mortali non solum defectus plenæ aduertentiæ seu deliberationis, sed etiam paruitas materiæ, si ruina proximi prauis ac procurata sit leuis, adeoque venialis; idq; etiam si directè ac formaliter sit intenta, secluso peculiari contemptu Dei, & proximi, vt generatim de peccatis diximus q. 5. d. 5. & docent Paladanus, Gabriel, Caietanus loc. cit. Angelus & Armilla V. *scandalū* apud Vasquez 1. 2. d. 102. n. 23. quicquid ipse repugnet.

98 IV. Peccatum scandali actiuū semper etiam adiunctam habet malitiam eius peccati, ad quod proximus inducitur v. g. furti, homicidij, adulterij &c. Si quis directè, seu directā intentione aliquem ad eiusmodi peccatum inducat, vt habet certa & communis doctrina, apud Caietanum hic q. 43. a. 3. vult enim talis directè illud peccatum; Secus si quis indirectè tantum ad id inducat, vt aperte sentit S. Thomas hic q. 34. a. 3. ad 2. etsi quoad hoc aliter sentiat Vasquez loc. cit. idq; necessario, ne aliqui scandalum quod per actionem per se non malam datur, ex eius quidem sententiā, peccatum sit nullius speciei.

99 Ratio est. Quia tali casu peccatum illud proximi vitari non debuit ex præcepto eius virtutis, in quā proximus delinquit, seu cui peccatum illius opponitur; sed solius charitatis; vt in simili etiam videre

est

est in omittente correctione fraternâ, &c. Et quis dixerit indirecte inducentem ad furtum, teneri ad restitutionem? Atq; hinc colligitur, in priori casu non fatis esse dicere in confessione: Fui causa peccati mortalis. v.g. suadendo, rogando &c. sed insuper, necesse esse explicare speciem illius peccati, et si re ipsa secutum non sit, vt recte etiam docuit Nauarrus, loc. cit. nisi quis forte iam antea speciem illius peccati fuisset confessus, & solum omisisset dicere circumstantiam scandali.

V. Nec actiuum, nec passiuum scandalum cadit in viros perfectos, iuxta S. Thom. hic a. 5. & 6. quia tamen si aliquando illi peccata venialia committant, tam eam nec ex aliorum dictis vel factis, sed ex propria naturae infirmitate committunt; nec in exterioribus adeo improuide exorbitant, vt merito alij possint scandalizari. Vnde negat etiam S. Thomas a. 6. ad 2. S. Petrus sua simulatione, quantumuis venialiter illicita, scandalum actiuum praeiussit; quod potius ad loquendi modum videtur pertinere. De qua re plura tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 5.

Quod vero ad secundam partem dubitationis atinet, qua quaeritur, an semper sit peccatum, consilio, praecepto, cooperatione, vel ad malum concurrere, vel à bono impedire, sequentibus assertionibus respondemus.

100 **ASSERTIO I.** Intrinsece malum est, directe & absolute intentione intendere, vel inducere non solum formaliter, ad ipsam malitiam peccati, vel ad aliquid, quod absolute, & secundum se malum est; sed & ad aliquid, quod pro tempore ab altero sine peccato fieri nullo modo potest, quantumuis res secundum se, spectata à iocui honesta & licita sit, vt est v. g. celebratio missae. Videtur communis apud Suarez tom. 3. d. 18. sect. 1. & 2. quicquid quoad posteriorē partem aliqui contra dicant. Ratio est. Quia in utroque casu voluntas directe fertur in rem illicitam, nec sane rationabiliter petitur, quod alter tenetur negare. Neque vero id fecit Iudith se exornans, vt placeret Holoferni; id enim per se malum non erat, cum posset referri ad honestum finem matrimonij.

101 **ASSERTIO II.** Rem per se quidem non malam, nec alteri secundum praesentes circumstantias illicitam, attamen sine peccato non exercendam, non licet sine causa rationabili conuenientis alicuius necessitatis vel utilitatis, ex ordine & praecipis charitatis dimittenda, absolute intentione petere, suadere, praecipere ex causa licet. Sumitur ex Suarez loc. cit. Caietano, & alijs citatis, & ex dictis supra q. 9. dub. 5. de fide. Ratio primi est; quia ex charitate tenemur, quoad comode possumus, vitare peccatum proximi, idque etiam si iam sit paratus, aut licet alioqui ad rem illam ius habeamus, quicquid aliqui in districte dixerint: quanquam alterutra hac circumstantia occurrente, leuior etiam causa fatis esse possit, ad negligendum alterius peccatum, vt etiam saepe ipsa per se utilitas rei, ad quam ius habes.

Ratio secundi est. Quia tunc nec directe, nec indirecte voluntarium est peccatum illud proximi, vt recte etiam docent Nauarrus c. 14. n. 41. Syluester verbo *Infidelitas* q. 4. Valentia q. 10. de fide pun. 5. Exemplum est in petitione mutui ab vsurario, aut absolutionis ab eo, cui sola mortalis culpa obstat, quo minus licite absoluat.

102 **ASSERTIO III.** Quin etiam licet, propter maius peccatum vitandum (seclusa iniuria terti) inducere ad minus, iubendo, rogando, suadendo, hypothetica tamen intentione; ita vt sensus sit: aut omnino malum caue; aut saltem, si id impetrare non possum, maius malum ne feceris, quam hoc sit. Ita Caietanus verbo *Tyrannus*, Nauarrus cap. 14. n. 40. Suarez tom. 5. disp. 45. sect. 2. à n. 2. post Adrianum, Sotum, &c. quamuis nonnulli negent, verbis tamen potius, quam re diuersi, vt animaduertere est apud Sa verbo *peccatum*.

Ratio est. Quia talis suasio proprie non fertur in malum, quod ostenditur tantum, sed in omissionem maioris mali; sic ergo volenti occidere, suaderi potest, vt leuius agat, & solum percutiat, iuxta Sa ibid. Sic etiam excusari potest factum Eliae inuitantis Sacerdotes Baal ad sacrificandum 3. Reg. 18. Alia quoque exempla ex Hieronymo & Augustino refert Bellarminus lib. 2. de Monachis cap. 34. licet forte alium sensum habere possint.

Non licet tamen suadere, volenti occidere vnū, vt mutilet alterum; quia hoc sine iniuria alterius fieri non potest, vt omnes consentiant.

103 **ASSERTIO IV.** Per se quidem & propinque cooperari malo, directe videlicet intendendo malum, aut faciendo aliquid, quod per se & intrinsece malum est, nunquam est licitum; at tamen subinde licitum est per accidens & remote (exercendo v. g. actum ex se indifferentem) cooperari malo, ex causa rationabili conuenientis utilitatis, aut necessitatis, secus non item. Primum patet, quia facientium & consentientium idem est peccatum.

Secundum sumitur ex citatis auctoribus, & Val. q. 21. de Iustitia pun. 4. Ratio est. Quia talis nec directe vult malum, vt patet, nec indirecte; cum talis, aliqua causa rationabili occurrente non teneatur ab eiusmodi cooperatione, quae per se mala non est abstinere.

104 Atque sic excusari possunt, qui metu mortis remigant in nauibus Turcarum contra Christianos, aut eis suppeditant arma, vel opem praestant, ad castra munienda, aedificanda propugnacula, arma fabricanda, asportanda spolia à Christianis ablata; modo nullum adeo graue damnum per eosita cooperantes inferatur Christianis, vt pro eo ipsi auertendo, etiam vitam exponere teneantur iuxta ordinem charitatis, secus si etiam absque illis idem damnum esset inferendum, iuxta Sa V. *peccatum*, & Molinam disp. 155. quicquid eiusmodi remigantes vniuersim damnant Nauarrus cap. 27. n. 63. & fere Toletus in V. excommunicatione Bullae.

105 Similiratione dijudicandum, an & quatenus liceat admouere scalam, aut res latentem prodere furi; dare enssem, aut monstrare hostem patraturo homicidium, ferre epistolam amatoriā amicam, dño iubente, ornare heram meretricem, comitari & extrinsece seruire Dño vsurario, aut Idololatram, sicut fecit Naaman Regi Syriae permittente Elisaeo 4. Reg. 5. v. 18. &c. vt recte docet Sa V. *Peccatum*. Item vendere arma, aleas, pigmenta, iisdem rebus abusus, ex Nauarro c. 14. n. 43. & Lopez 1. p. cap. 30. item domum locare vsurarijs aut meretricibus, vinum subministrare ebriosis, carnes die prohibito comesturis iuxta Nauarrum c. 16. n. Valentiam de iustitia quaest. 20. pun. 5. & quaest. 21. pun. 4. duobus potissimum obseruatis.

Primum

Primum, an eiusmodi necessitati vel utilitati non possit commode alia ratione satisfieri. Secundum, an non secundum leges charitatis præfens illa necessitas, utilitas, vel commoditas postponi debeat malo, quod ex tali cooperatione per accidens sequitur: alterutra enim hac circumstantia præfente, nulla est causa peccato proximi cooperandi. Plura supra q. 9. dub. 5. de fide. Quibus adde tertio, annon speciali lege prohibitum sit, mercem alicui vendere, ut de veneno accidit.

106 **ASSERTIO V.** Per se quidem & secluso odio, vi, vel fraude, non est mortale, aliquæ ab indebito bono (etiam consilio vel præcepto) impedire, attamē per accidens esse potest, non solum ex dictis causis; sed etiam si ob amissum eiusmodi bonum, quod sine causa impeditur, graui periculo salutis proximū exponi contingat, ut comūiter accidit ei, qui ad Religionem à Deo vocatus in sæculo manet. Atq; hoc sensu admitto, quod dicit Bannes a. 4. mortale esse, aliquem sine causa impedire à notabili bono, quod aliunde non facile compensari possit. Multò minus licet proximo in peccato mortali cōstituto dissuadere penitentiam, etiam eo tempore, quo alias poenitere non tenetur; quia poenitentia est bonum ei absolute debitum, nec in mea est potestate situm, ut alio quo velim tempore, proximū ad eam perducam; sicut ipse in sua potestate, cum auxilio gratiæ habet, conuerti, quando voluerit.

DVBIVM IX.

An, & qua ratione bona seu spiritualia, seu temporalia dimittenda sint, propter scandalum.

s. Thomas 2. 2. q. 43. art. 7. & 8.

107 **D**E hac re, S. Thomæ doctrina sequentibus Assertionibus continetur. **ASSERTIO I.** Nihil est faciendum cum scandalo actiuo, utpote quod nihil aliud est, quam dictum vel factum minus rectum, alteri ruinæ spiritualis occasionem præbens. Ita S. Thomas q. 43. a. 7.

Vnde colligitur, omnem rem, seu actionem non solum malam, sed etiam mali speciem habentem, omittendam esse propter scandalum subsequens, ut etiam asserit S. Thomas q. 43. a. 2. & comūis apud Syluestrum, Caietanum, & Sa V. *scandalum*, iuxta illud ad Thesalonicenses 5. v. 22. *Ab omni specie mala abstinete vos* & 1. Cor. 6. vers. 12. & cap. 6. v. 22. *omnia mihi licent (secundum se) sed non omnia expediunt.* Ratio est. Quia scandalum, tali casu plane oritur ex vi ipsius actionis, non aliter fere quam si mala esset; utpote quam alius merito malam existimat. Quo fit, ut ex suo genere mortale sit, criminis alicuius speciem, etiam simulando, præferre, si inde sequatur scandalum mortale; secus si non timeatur scandalum, ut docet etiam Nauarrus man. cap. 14. n. 29.

108 In casu tamen magnæ utilitatis, vel necessitatis, quæ scilicet valde præponderaret secuturo scandalo, non existimarem id intrinsece esse illicitum, ut

colligi potest ex dictis de usurpatione signorum falsæ religionis disp. 1. q. 7. dub. 5. Ratio est. Tum quia & res illa per se mala non est, & in hoc casu, scandalum illud nec directe voluntarium est, ut suppono, nec indirecte; hoc ipso quod suppetente causa rationabili, vitari non debuit. Tum quia id non est intrinsece malum: nec ob ingenerandam, falsam opinionem; talis enim error sæpe permitti potest: nec ob subsequens scandalum, quando hoc solum per accidens sequitur, nec intentum est. Est ergo scandalū permittendum tantum, non datum. Adduci posset in exemplum simulatio Petri, quam S. Paulus reprehensibilem ideo fortasse dixit, quia, mali speciem habebat; & tamen à peccato omni excusant magni auctores, ut dictum tomo 2. disp. 5. q. 3. dub. 5. Alia exempla huius rei passim legimus in vitis Sanctorum, præsertim Simonis Sali.

109 **ASSERTIO II.** Propter scandalum vitandum, non sunt omittenda spiritualia, hęc & nunc ad salutem necessaria; Ita cum S. Thomas cit. art. 7. docent omnes. Ratio est; quia secundum ea, nos ipsos potius, quam proximum amare debemus, ex dictis de ordine charitatis q. 3. dub. 4.

110 **ASSERTIO III.** Bona spiritualia, quæ non sunt necessaria ad salutem, non sunt omittenda propter scandalum Phariseorum, qui ex malitia volunt impedire huiusmodi bona, temere concitando scandala. Ita S. Thomas cit. art. 7. ex communi. Patet. Matthæi 15. v. 14. *Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præferet, ambo in foveam cadunt.* Ratio. Quia isti proprie non sunt in aliqua necessitate spirituali: quando sponte sua ex bono mali occasionem captant. Accedit, quod alias vix quicquam boni eximij præstare liceret: quando semper aliqui inde ruinæ occasionem accipiunt.

Intelligitur tamen id ordinarie. Nam aliquando bona quædam adeo leuia esse possunt, ut plane melius, & charitati convenientius sit, ipsa occultare, & differre, vel cum aliquo meliori commutare, quam multoties homini quomodoocunque peccandi ansam præbere.

111 **ASSERTIO IV.** Bona spiritualia, quæ non sunt necessaria ad salutem, sunt occultanda, vel differenda nonnunquam, ubi periculum non imminet, propter scandalum pusillorum, qui ex infirmitate vel ignorantia scandalizantur, donec ratio facti reddatur. Ita S. Thomas cit. a. 7. ex communi. Ratio est; quia sæpe maior ad Deum honor reddit, ex hac omissione boni, quam prosecutione eiusdem: fierique potest iuxta ordinem charitatis, ut ob vitandum graue id malum proximi, recte posthabeatur bonum illud spirituale proprium.

112 **ASSERTIO V.** Si reddita ratione, adhuc scandalum duret, iam videtur esse scandalum ex malitia, ac propterea negligendum; iuxta S. Thomam ibidem: nisi forte, ut recte notarunt Caietanus & Bannes hic, pusilli non fuerint capaces reddite rationis, vel propter pristinam consuetudinem, vel propter contrariam aliquam rationem magis apud eos apparentem, &c. tunc enim vitandum, ut antea; sicut etiam quando pusillorum scandalum non oritur ex ignorantia, sed ex fragilitate, iuxta eosdem.

ASSER-

113 ASSERTIO VI. Iuxta S. Thomam a. 7. responsione 1. ad 2. Sunt quadam opera, quorum bonitas ex propria sua ratione excludit sequens scandalum, quæ proinde in aliquo casu scandalum necessario omittenda. Talis est peccatorum punition, quæ cum ex sua natura referatur ad bonum commune, & cohibenda peccata, bona esse nullo modo potest, quando ex ea plura & maiora peccata sequi constat, iuxta Augustinum contra Epistolam Parmeniani lib. 3. cap. 2. asserentem; *ubi schismatis periculum timetur, à punitione peccatorum cessandum esse*: talis est etiam correctio fraterna, quæ ubi quis putatur scandalizandus, non emendandus, locum non habet, ut suo loco dictum.

114 ASSERTIO VII. Veritas quidem doctrine propter scandalum nunquam est deferenda; ita scilicet, ut falsum doceatur: at tamen a casu docendi secundum congruentiam temporis & personarum exercendus est, etiã ab eo, cui alioqui docendi munus incumbit; adeoque nonnunquam propter scandalum dimittendus. Ita S. Thomas cit. a. 7. & constat ex dictis q. 5. dub. 3. Non ita tamen ut communis & necessaria fidei aut morum doctrina, suo loco & tempore à Pastoribus aut concionatoribus præmittatur.

115 ASSERTIO VIII. Consilia Evangelica, & opera misericordie non sunt simpliciter ac ex toto omittenda, propter scandalum. Ita S. Thomas ibidem ex communi: quia iuxta Hieronymum in Matthæi 15. & refertur in Glossa ordinaria; *propter scandalum dimittendum est omne, quod potest præmitti, salva triplici veritate, vite, iustitie, & doctrina*; sub quibus comprehenditur non solum id, quod est de necessitate salutis; sed etiam, quo perfectius venit ad salutem, iuxta 1. ad Corin. 12. v. 31. *Aemulamini autem charismata meliora*. subinde tamè ista recte differri, vel vnum in aliud commutari, apud omnes constat.

116 ASSERTIO IX. Bona temporalia, quorum nos Domini sumus, propter scandalum infirmorum, aut totaliter dimittenda, iuxta charitatis ordinem; aut scandalum aliter sedandum. Propter scandalum autem Phariseorum dimittenda non sunt; id enim noceret non solum bono communitati, dum malis daretur occasio rapiendi aliena; sed etiam ipsis raptoribus, qui retinendo aliena in peccato remanerent. Ita S. Thomas art. 8. ex communi.

Adde tamen; nisi aliunde ob aliorum bonum eiusmodi iactura temporalium rerum sit negligenda, ut si Princeps potius hæresin in suam provinciam introducturus sit, quam restituere velit bona Ecclesiastica, ut docent Caietanus, Valentia, Bannes, Sa loc. cit. qui addunt, ita sæpe excusari Pontificem, dum bona & iura Ecclesiastica permittit à Principibus sine iure usurpari: quo tamen casu, non ideo Principes à peccato excusantur; nisi forte ob ignorantiam & bonam finem.

117 ASSERTIO X. Ea vero bona temporalia, quæ nostra non sunt, sed nobis conservanda pro alijs commissa, sicut bona Ecclesiæ committuntur prælati, & bona communia rectoribus Reipubli-

cæ, non sunt dimittenda propter scandalum; iuxta S. Thomam ibidem, & communem; cum ea sub necessitate salutis tueri teneamur. Idque confirmatur exemplo S. Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi, qui bona & libertatem Ecclesiæ contra Regem acriter & ad mortem usque defendit.

Sed nota ex Caietano ibidem. I. Esti Papa alijque Prælati sint bonorum communium administratores, non domini, ac proinde illa regulariter conservare teneantur; quin & restituere illi, quibus ipsi pro libito sine ratione ea donarunt; cum omnis Ecclesiasticæ rei donatio pietate vel necessitate vacua, non distributio, sed dissipatio sit, à dispensatore usurpata: ex probabili tamen sententia eiusdem Caietani, & aliorum, ut dicemus disp. 4. q. 1. dub. 4. habere eiusmodi dominium ipsam communitatem siue Ecclesiam; quæ proinde tanquam domina de illis disponere, nec ea ita conservare tenetur.

118 II. Posse aliquando, & debere Prælatos dissimulare ad tempus repetitionem bonorum, propter scandalum, præcipue pusillorum; aliquando etiam propter gravia mala obventura, ut dictum, penitus omittere. Nam idcirco etiam Ecclesia in multis locis decimas alioqui debitas non exigit, iuxta S. Thomam ibidem.

III. Posse etiam Prælatos non solum ijs, quibus necessaria ad vitam defunt, sed etiam subinde alijs, qui egent opportunis ad convenientiam sui status, tanquam pauperibus, per modum elemosynæ condonare bona quadam Ecclesiastica; ac propterea prætextu officij, non admodum teneri ad subditorum vexationem.

119 IV. *Meminerint Prælati, inquit Caietanus, quod gratiorem Deo exhiberent famulasum, quandoq; procurando, quod Ecclesia donaret, cum id scilicet spirituali bono populi expedit, quam procurando eorum repetitionem: temporalia namq; propter spiritualia, & non e contra esse debent apud Christianos.* De qua re etiam videri potest Baronius tom. 11. circa annum 1010. Atque hæc fere S. Thomas.

120 Ex quibus colligitur I. posse etiam & debere, nonnunquam ad vitandum scandalum pusillorum (non autem Phariseorum, nisi forte per accidens, ut dictum) qui videlicet ex ignorantia vel infirmitate scandalizantur, aliquid alioqui præceptum negligi hac vniuersali regula servata, ut, quando concurrat aliud quoddam præceptum incompossibile, seu diuinum, seu humanum, cum præcepto de vitando scandalo, servetur, id quod omnibus spectatis videatur maius, magisque obligans, ut docent Adrianus quodlib. 1. a. 2. Bannes hic q. 43. a. 7. Valentia q. 1. a. pun. 4. Suarez tom. 3. disp. 66. sect. 4. & disp. 68. sect. 5. Henriquez lib. 8. c. 47. n. 4. & indicat S. Thomas a. 7. ad 5. quicquid in contrarium dicat Vasquez 1. 2. disp. 162. n. 17. propter scandalum, etiam infirmorum, nullum præceptum, seu diuinum seu humanum negligendum, contra communem. Ratio est; quia concurrentibus duobus præceptis, quorum utrumque servari non potest, obligare definit alterum, quod vim obligandi minorem habet.

Exempla varia adducunt citati. Speciatim Valentia illud; si mulier vadens die festo ad templū, audiendi sacri gratia, præberet alicui infirmo occasionem scandali, teneretur, inquit, manere domi. Sed hoc vix est morale; quia iudicium indeterminatum de aliquo ex plebe scandalizando nō sufficit, quia sic vix vnquam licite prodiret, vt recte Nauarrus cap. 14. n. 38. seu 37. Si quando autem tale iudicium de aliquo in particulari recte conceipitur, tum is communiter erit talis, qui iam non ex sola fragilitate, sed ex malitia peccabit, ob cuius proinde scandalum, nullum præceptum negligendum, vt fatetur idem Valentia ex communi.

Exemplum melius adfert Bannes de muliere, quæ ne morosum aut Zelotypum virum grauer offendat, ieiunium aut missam omittit, non solum ob bonum viri, sed ob proprium bonum pacis, & tranquillitatis, proprijque scandali periculum vitandum. Alia exempla particularia in varijs materijs passim occurrunt.

Colligitur II. In actionibus, quæ nec per se

malæ, nec speciem mali habent (has enim omitendas in casu scandali, ex dictis liquet) nec etiam ex præcepto necessariae sunt, causam attendendam esse: si enim ita vel necessaria, vel vtilis sint, vt eis secundum charitatis ordinem merito possit illud in conscientia dū spirituale postponi, licite poterunt exerceri, nō obstante scādalo, alias omitendæ iuxta dicta de ordine charitatis q. 3. dub. 4.

Vnde si proximus coniciatur in extremam necessitatem spiritualem, propter meum opus, abstinendum erit etiam cum periculo vitæ, nisi forsitan absque graui necessitate spirituali propria, aut extrema alterius, cui magis consulendum, nō possim: si in grauem, abstinendum, si absque graui meo & aliorum, quibus magis consulendum, incommodo possim: si duntaxat in leuem, non teneor vitare, nisi facile possim. Et in his omnibus seruata proportione maior est obligatio parochi & habentium curam animarum, iuxta dicta de ordine charitatis loc. cit. Plura Nauarrus Man. cap. 14. à n. 33. & Lopez. 1. part. cap. 30. Atque hæc de Charitate satis.

INDEX DISPUTATIONIS III.

DE PRVDENTIA, FORTITVDINE, TEMPERANTIA, ac virtutibus annexis.

Quæstio I. De Prudentia, ac virtutibus annexis.

Dubium I. De Prudentia secundum se, quid sit, in quo subiecto; quod obiectum & quos actus habeat.

II. De diuisione prudentia, eiusque partibus integralibus, subiectiuis, & potentialibus; itemque de dono consilij adiuncto.

III. Quoniam modo prudentia ad ceteras virtutes sese habeat.

IV. De præceptis prudentia, ac vitijs eidem oppositis.

Quæstio II. De fortitudine, ac virtutibus annexis, vitijisque oppositis.

Dubium I. De fortitudine secundum se, ac dono fortitudinis adiuncto.

II. De actibus fortitudinis, speciatim de Martyrio, veluti præcipuo actu fortitudinis.

III. De præceptis fortitudinis, ac vitijs fortitudini oppositis, nimirum timore, intimiditate, audacia.

IV. De partibus fortitudinis in communi, ac speciatim de Magnanimitate, veluti prima virtute fortitudinis adiuncta, ac vitijs eidem oppositis, nimirum præsumptione, ambitione, inani gloria, ac pusillanimitate.

V. De Magnificencia, secunda virtute fortitudinis annexa, ac vitijs eidem oppositis.

VI. De tertia & quarta virtute fortitudinis adiun-

ta, scilicet patientia, & perseverantia, ac vitijs oppositis.

Quæstio III. De Temperantia ac virtutibus annexis, vitijisque oppositis.

Dubium I. De ipsa temperantia secundum se, vitijisque oppositis, ac præceptis in genere.

I. De partibus temperantia in genere: ac speciatim de duabus eius partibus integralibus, verecundia & honestate.

III. De abstinentia & sobrietate, veluti partibus subiectiuis temperantia, vitijisque oppositis, gula, & ebrietate.

IV. De ieiunio, veluti actu abstinentia, an & cum sit virtutis actus.

V. Ad quidnam, quomodo, & quoniam obliget præceptum ieiunij Ecclesiastici; & quoniam ab eo excusentur.

VI. De castitate veluti tertia parte subiectiua temperantia, & virginitate eidem subiectiua.

VII. De luxuria, variisque eiusdem speciebz castitati oppositis.

VIII. De partibus potentialibus temperantia, speciatim de continentia, & mansuetudine, vitijisque oppositis.

IX. De modestia in genere; deque humilitate, ac vitio opposito superbia.

X. De studiositate, aliisque modestia speciebz, circa motus corporis, ac res exteriores; vitijisque oppositis.